

סימן קנד: למי שכופין להוציא בגט, בין איש בין אשה, וסדר כתיבת הגט ונתינתו, ובו כ"ד סעיפים.

סעיף א: אלו שכופין אותם להוציא וליתן כתובה מי שנולד לו ריח הפה או ריח החוטם, או שחזר להיות מקבץ צואת כלבים או בורסקי, או להיות מחתך נחשת מעיקרו. ואם רצתה תשב

לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל", ולמאי דקי"ל כחכמים שאינה יכולה לומר כן, אם כן בכל אופן שידעה מתחילה מהמומין, אף שלא התנה בתחילה שתסכים, אינה יכולה לדרוש גט.

לבוש: (הקדמה לסימן) הרבו חשו חכמים לתקנת בנות ישראל, שלא יהו יושבות תחת בעליהן, וליבעל לשנוי לה בעל כרחה כשבויה, ועוד לפעמים תיפוק מיניה חורבה שתצא לתרבות רעה כשתראה שלא תוכל ליפטר מבעלה, לפיכך אמרו - אלו הן שכופין אותם בשוטים להוציא וכו'.

רדב"ז: (חלק ד' סימן קנז) הטעם שכופים בבעל פוליוס וחבריו, שירדו חכמים לסוף דעת כל הנשים ואינן יכולות לסבול, לפיכך הפקיעו חכמים קדושה על ידי גט כזה.

שו"ע: (רמב"ם כחכמים) מי שנולד לו ריח הפה או החוטם.

רא"ם: (פת"ש א') במומים האלה - דוקא אם הסרחון חזק וקשה, עד שאין האדם יכול לסבולו.

שו"ע: (רמב"ם) או שנעשה מקבץ צואת כלבים או מעבד עורות.

כנסת יחזקאל: (סימן עד' פת"ש ב') מי שרוצה להיות סופר סתם ואינו סומך על אחרים ורוצה לעבד הקלף בעצמו, ואשתו מונעת דהוי כמעבד עורות ומקבץ צואת כלבים, אם יכול להתפרנס בדרך אחרת, יכולה למנוע, אבל אם לא יצלח למלאכה אחרת, אינה יכולה למחות, דבימינו הפרנסה קשה, ועוד, שהיא מלאכת שמים שמתוך דקדוק המצוות אינו סומך על אחרים ורוצה לעבד "לשמה" בעצמו.

שו"ע: (רמב"ם) או נעשה חוצב נחושת, כופים אותם להוציא ונותנים כתובה.

מהרשד"ם: (אבן העזר מא' באר היטב א') אם מוכן לגרש רק רוצה להטיל תנאי בגט, אין כופים לגרש בלי תנאי.

רד"ך: (בית ב' חדר י' באר היטב א') במקום שכופים להוציא ולתת כתובה, ואין הבעל כאן, בית דין יורדים לנכסיו ומגבים לה כתובה.

בית שמואל: (א' א') לקמן (סעיף ז') בבאה מחמת טענה, אין לה תוספת כתובה, ונראה שהוא הדין בכל אלה שכופים להוציא, שאף שחייב לפרוע כתובה, מכל מקום אינו חייב לתת תוספת כתובה.

(ב') אמנם, אם היה מוכה שחין לפני הנישואין, הואיל ויודע שיכולה לצאת ממנו וכתב לה תוספת, יש לומר שחייב לשלם, כמו שכתב הר"ף לעניין ממאנת.

(ג') ומה שכתב הדרכי משה בשם הר"ן שיש לה תוספת, לא מצאתי כן לר"ן, אמנם רבינו תם כתב כן, אך הוא ס"ל שאף בבאה מחמת טענה יש לה תוספת, ולא קי"ל כוותיה.

(ד') ומה שכתב השו"ע בהמשך שמחזיר לה בסימן בינוני - קאי על ריש הסימן, שדוקא אם יש חשש שהוא גט אחר, צריך סימן מובהק, אבל אם אין חשש שהוא גט אחר, אלא לא ידוע אם כבר נתן לה ונפל ממנה, או לא נתן לה ונפל ממנו, לזה מהני אף סימן בינוני ומחזירים לה, ונראה שאף לאומרים שהאינדא לא שייך חזקה אין אשה מעיזה פניה בבעלה, אם אמרה סימן בינוני - נאמנת.

ט"ז: (א') נראה שאף אם אין חשש החלפה, צריכה לתת סימן, ואז מעמידים על החזקה שממנה נפל, שלא שכיח להחזיר הגט.

(ב') ומכל מקום צריך עיון, שאיך כתב הרא"ש שניתן לסמוך על החזקה שאין אשה מעיזה פניה בבעלה, למה לא מהני אם כן אף אם לא נתנה כלל סימן,

(ג') ועוד, שיש לומר שהחזקה אומרת שאין האשה חשודה להמציא על עניין הגירושין, אבל כאן שכתב לה גט והיתה בכוננתו לתת לה, אין ראייה שלא תשקר ותאמר שכבר נתן לה, שהרי אין כאן העזה גמורה.

סימן קנ"ד (כד) למי כופים להוציא בגט בין

איש בין אשה

סעיף א: אלה שכופים אותם להוציא

כתובות עז. משנה. ואלו שכופין אותו להוציא, מוכה שחין, ובעל פוליוס, והמקמץ והמצרף נחושת, והבורסי, בין שהיו עד שלא נישאו, ובין משנישאו נולדו, ועל כולן אמר רבי מאיר, אף על פי שהתנה עמה - יכולה היא שתאמר "סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל" וחכמים אומרים מקבלת היא על כרחה, חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו. גמרא. מאי בעל פוליוס? אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם, במתניתא תנא ריח הפה וכו' מאי מקמץ? אמר רב יהודה זה המקבץ צואת כלבים וכו' והמצרף נחושת והבורסי, מאי מצרף נחושת? רב אשי אמר חשלי דודי, רבה בר בר חנה אמר זה המחתך נחושת מעיקרו וכו' תנן, חוץ ממוכה שחין מפני שממקתו, וקתני התם כי אמרה "דיירנא בהדיה בסהדי" שבקינן לה.

רא"ש: המנויים במשנה - כופים בשוטים להוציא.

ר"י: אף שמוציא בעל כורחו, חייב לפרוע כתובה.

בית יוסף: (א') דעת רבי מאיר שאף אם התנה עימה, יכולה לומר "סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועכשיו איני יכולה לקבל", ואם כן לדעת חכמים שחולקים, וכן הלכה, אם התנה עמה - אינה יכולה לומר כן.

(ב') אך דעת הרמ"ה וכן נראה שהיא דעת הרמב"ם, שנחלקו על עצם הסברא אם יכולה לומר "סבורה הייתי שאני יכולה

עם בעלה. ואם ידעה זהו קודם שנסאתה, אין כופין להוציא, לסברה וקבלה (טור בשם הרמ"ה). **נעשה האיש מוכה שחין, כופין אותו להוציא וליתן כתובה, ואף על פי שהיא רוצה לישב עמו,** או שהתנה עמו קודם שנסאתה, **אין שומעין לה, אלא מפרישין אותם בעל כרחם, מפני שהיא ממיקתו. ואם אמרה אשב עמו בעדים, כדי שלא יבא עלי, שומעין לה.** הגה: יש אומרים דמתנכר כופין אותו על ידי עובדי כוכבים להוציא (ב"י סימן קל"ד בשם א"ח ובמרדכי), ובלבד שיבטל בשעת הגט (שם במרדכי). ויש חולקין ואומרים לאין כופין למתנכר או שאר עובר על דת (מהר"ם), אלא א"כ פושע לה, כגון שמאכילה דבר איסור (מהרי"ו), או שעבר על חרם שעבר על עמו נגדה שלא להקניטה ושלא להכותה, או שנודר ואינו מקיים שבניו מתים צעון נדרים

שו"ע: (רמב"ם) אך אם מסכימה לשבת עמו, אין כופים.

רמ"א: (רמ"ה כחכמים) ידעה ממומים אלו קודם שנישאת, אין כופים להוציא, שהרי סברה וקיבלה.

בית שמואל: (ב"א) הנה לעניין שאר מומים שאין כופים אותו להוציא, יש מחלוקת בגמרא האם דוקא ב"היו" מעיקרא אין כופים, אך אם נולדו - כופים, או שמא אף אם "נולדו" אין כופים, וכל שכן אם היו לפני כן, ולשיטת הרמ"ה קשה, למ"ד שב"היו" אין כופים, מה החידוש? הרי אף בריח הפה וכדומה אין כופים? ואפשר שאכן למ"ד זה, בריח הפה אף אם "היו" - כופים להוציא, אך העיקר להלכה כמ"ד "נולדו".

(ב"א) ולשיטה הרמ"ה מה שכתוב במשנה שכופים גם אם "היו" המומים לפני כן, פירש הב"ח דמיירי בהיו ולא ידעה, אבל אם ידעה - אין כופים, ולפירושו קשה, הרי אם לא ידעה, אף בשאר מומים הוי מקח טעות, וכופים להוציא, והב"ח כתב שאכן אין זה מקח טעות אך אין דבריו נראים.

(ג') וצריך לומר לשיטה זו שהחילוק בין שאר מומים לריח הפה וכדומה, הוא דוקא בנולדו, אבל אם היו וידעה, אינו מקח טעות, ואם לא ידעה הוי מקח טעות, וכל שכן לשאר ראשונים שבכל מום שלא ידעה בו יש לומר דהוי מקח טעות, וכופין.

(ד') והנה אם היו לפני כן, יש אומרים שאף אם ידעה, יכולה לומר סבורה הייתי שאני יכולה לקבל, ועתה איני יכולה, ואם כן גם לרמ"ה שפסק שאין כופים אם ידעה, יש לומר שמורה שאם אינה רוצה לדור עמו, אין דינה כמורדת, שיכולה לומר קים לי כהפוסקים שכופים לגרש.

בית מאיר: (פת"ש ג') צריך עיון, שדין מורדת - שפוחתים לה כתובה, ואם כן הוא יכול לומר קים לי שהיא מורדת, והוא הרי מוחזק בכתובה.

בית שמואל: (ב"א) ומה שפסק הרמ"א כשיטת רמ"ה - מבואר בבית יוסף והמגיד משנה שלמדו שאף הרמב"ם ס"ל הכי, אך נראה שהרמב"ם מיירי דוקא לעניין כתובה, שכל שידעה - אינה מקבלת כתובה, אך אפשר שאף לרמב"ם כופים אותו להוציא אף שידעה מהמומים.

מוכה שחין

שו"ע: (רמב"ם) נעשה האיש מוכה שחין, שהתשמיש מסוכן לו, כופים אותו להוציא, ואף אם מסכימה להשאר עמו, יוציא ויתן כתובה.

בית שמואל: (ג') תוס' כתבו שכל שיש חשש הערמה, אין לה כתובה, והמרדכי כתב שיש לה כתובה, שהואיל וידע שיוציאה ממנו, היה לו להתנות שתצא בלא כתובה.

רמ"א: ואף אם התנה עימה קודם נישואין שמקדש אותה והוא מוכה שחין - שכופים אותו להוציא.

ט"ז: ואף שהתנה עמה - חייב לתת כתובה, הואיל והכפיה לגרש היא בגללו.

פרישה: חייב לתת לה כתובה, הואיל והיא רוצה עדיין לשבת תחתיו.

בית שמואל: (ג') א' נפק"מ באופן שעתה היא דורשת להתגרש, שלט"ז יש לה כתובה שסוף סוף הוא הגורם לפירוד, אך לפרישה אין לה כתובה.

(ב') והטעם שאם נעשה מוכה שחין לא אמרינן נסתחפה השדה שלה, כתבו התוס' שהבעל אינו שדה של האשה.

מהר"א ששון: (סימן רי"ד באר היטב ג') יש להסתפק מה הדין במוכה שחין שאומר שהתרפא ואשתו דורשת להתגרש מחשש שלא החלים.

מהר"י אדרבי: (סימן מב' באר היטב ג') מי שיש לו פצעים בפה ומוציא מוגלה, כופים אותו להוציא.

רדב"ז, באר שבע: (באר היטב ג' עיין סימן קי"ז סעיף ה') איש המשתין במטה אין כופים אותו להוציא, אך גם אין כופים אותה להיות אצלו.

שו"ע: אך אם אמרה שמוכנה לדור עמו בעדים, באופן שאינם יכולים להתייחד, שומעים לה.

ראנ"ח: (ח"א סי' ז' באר היטב ה') ואין צריך שומרים כל הלילה, אלא כדרך הישנים בבית אחד.

מומר

רמ"א: מומר, יש אומרים (מרדכי) שכופים אותו על ידי גוים להוציא, ויבטל מודעות בזמן נתינת הגט, ויש אומרים (תשובת מור"ם) שאין כופים את המומר.

מהר"ם אלשקר: (סימן עג' פת"ש ד') העיקר להלכה שכופים את המומר, ודברי מהר"ם שכתב שאין כופים - בטלים ברוב מנין ובנין, והראיה שהביא לדבריו אפשר לדחות.

עבודת הגרשוני: (סימן לט' פת"ש ד') הואיל ונחלקו הפוסקים, הוי ספיקא דאורייתא ויש להחמיר.

בית מאיר: (פת"ש ד') לענ"ד אין לכפותו על הגט, אך יכולים לחייב אותו מזונות ופרנסה וכן לגבות נדוניה וכתובה, ועל ידי

(הגמ"י). מי שהוא רועה זונות ואשתו קובצלת עליו, אם יש עדות בדבר, שראו אותו עם מנאפים או שהודה, יש אומרים שכופין אותו להוציא, אבל מקום שמציאין לו ילדים נכריים אין לחוש, דילמא משקרים עליו (אגודה).

סעיף ב: מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח החוטם, או מלקט צואת כלבים וכיוצא בה, ומת

אשה זרה, גרע מכל הנהו דפרק המדיר (כתובות עז). שכופים להוציא.

ב' ודוקא שיש עדים שראו אותו עם המנאפים אבל לא מהני דברי הגויים, וגם אין להחרים מי שידוע ואינו אומר, שאינה נאמנת כלל בלא ראייה, שישראל בחזקת כשרים, ואם יש עדים, צריכים לקבל עדות זה שלא בפני זה, וצריך דרישה וחקירה כמו דיני נפשות.

בית יוסף: נראה לי דאין לסמוך על דברי האגודה, לכפות להוציא, הואיל ולא נזכר דבר זה בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים.

מהריק"ש: הבית יוסף דחה דברי הראשונים אך להם שומעים, וכל שכן שיש לצרף סברת הרמב"ם שכופים בטוענת מאיס עלי.

רמ"א: יש אומרים (אגודה) שמי שיש עדות שהוא רועה זונות, שנראה עם מנאפים, או שהודה, כופים אותו להוציא, אך אין לחוש ללעז של גוים כגון שגויה אומרת שהבן שלה הוא ממנו.

בית שמואל: (ד) אם אין ראייה, אין להטיל עליו חרם שיוודה, דכל ישראל בחזקת כשרים.

חכם צבי: (באר היטב ו') בא על אשת איש וחזר בתשובה, אין כופים אותו להוציא, דאין כופים אלא אם מוחזק בכך ועומד במרדו, וסופו לאבד ממונו ולא יוכל לפרנסה, אך כאן חזר בתשובה.

עיר שושן: אף שאומר שאינו גורע עונתה, כופין להוציא, שאין דעתה סובלתו בגלל מעשיו.

מהמר כפייתי

מרדכי: איש המשחק ומאבד ממונו, אין היתר לאשה למרוד בו מתשמיש או מלאכה, שהרי אינו מעבירה על דת.

זכרון יהודה: (ר"י בן הרא"ש הביאו הבית יוסף) אסר על עצמו הנאת תשמיש אם ימשיך לשחוק בקוביא, וכמו כן נשבע לגרש בגט כשר אם ימשיך לשחוק בקוביא, ושיחק, כופים אותו לקיים שבועתו, שכל שכופים אדם לעשות מה שהוא חייב לעשות, אינו פוסל את הגט.

בית מאיר: (סימן קלד' סעיף ד' פת"ש ח') אם כפו אותו לקיים שבועתו, קרוב להיות גט מעושה.

גט מקושר: (שם) נעלם ממנו מה שכתב הבית יוסף בסימן קנד' שהגט כשר, וצריך עיון.

סעיף ב: התרצתה לדור עמו ונפלה לפני יבם

כתובות עז: משנה. מעשה בצידון, בבורסי אחד שמת, והיה לו אח בורסי, אמרו חכמים יכולה היא שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל, ולך איני יכולה לקבל.

זה יסכים לתת גט ולהתפשר בממון, ובזה אין שום חשש.

רמ"א: וכן שאר מי שעובר על דת אין כופים אלא אם כן (מהרי"ו) הוא פושע לה, כגון שמאכילה איסור, או (הגמ"י) אם קיבל חרם שלא יקניט אותה ולא יכה אותה, ועבר על החרם, או (שלטי הגיבורים) אם הוא עובר על נדרים.

שאלה: בעל שעזב את אשתו שתים עשרה שנה, והלך לעיר אחרת, ואחר זמן נשא שם אשה, ושוב גירש אותה, והראשונה דורשת שיגרש אותה והוא רוצה להחזירה אליו ומתחרט על העבר ומקבל לעתיד, והיא אינה רוצה כלל, לכאורה יש לכפותו בשוטים, על פי דעת הרמ"א כאן שכל שעבר על החרם, כופים להוציא, וכאן עבר על חרם דרבינו גרשום כנגדה, ועוד, שכתב הרמ"א בסעיף ג' שמי שרגיל לגרש את אשתו מהבית, כופים להוציא, וזה הרי הרחיק ממנה שתים עשרה שנה וביטל כל חיובי אישות

נודע ביהודה: (תניי"ס' צ' פת"ש ה') נראה שאין לכפות, שמה שכתב לכופו כי עבר על החרם, אף לאומרים שהחרם גם באלף השישי, מכל מקום הרי עשה כן על פי עד אחד שאמר לו שמתה אשתו, ואף שהב"ש מסופק אם מהני עד אחד, מכל מקום הוא לא ידע, וכל שתחילת הנישואין היו בהיתר, יש אומרים שלא החרים רבינו גרשום בזה, ואף שאנו מחמירים להוציא, מכל מקום אין להקל לכפותו, שיש חשש גט מעושה, ואף אם נשא אחרת בלא עדות מכל מקום דעת הבית יוסף שאין כופים להוציא, ואף אם כופים - אין לכפותו בלא התראה, ואף לאומרים שבעוברת על דת משה אין צריך התראה, התם מכשילתו, וכאן לא שייך טעם זה, וגם הרמ"א לא ברור כאן שכוונתו לכפות בשוטים.

ב' ולטעם השני שלא זן אותה, הרי לא התרו בו, והוא עני ודעת ר"י בשם ר"ת שאין כופין, ואם כן נראה שאין לכפותו אפילו בדברים ואין לקרוא לו עבריין, ואף אם אין ידו משגת לזון אותה, אין כופים.

ג' ואמנם ודאי שאם טענה מאיס עלי, שאינה יכולה לחיות עמו מחמת בגידת הזמן הארוך הזה, שומעים לה.

ד' והנה הוא הבטיח לה שתבוא לעירו ויתן לה גט, אך עתה שפסקנו שאינו חייב לתת לה גט, חייב לשלם לה כל ההוצאות כדין (רמ"א ח"מ ס' יד' סעיף ה') האומר לחבירו לך ואני אבוא אחרך.

רועה זונות

ספר אגודה: א' אם טוענת על בעלה שהוא רועה זונות, אם תביא ראייה, או שהוא מודה, כופים אותו להוציא ויתן כתובה, כן מוכח בקרא (בראשית לא' ז') "אם תקח נשים על בנותי" וכן מוכח בגמרא (יבמות סה). שאינו רשאי לקחת אשה אחרת אם לא מצי מיקם בסיפוקיהו, וגם סברא יש בדבר, דאם הולך עם

ונפלה לפני אחיו ויש בו אותו מום שהיה בבעלה, יכולה היא לומר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל, ויחלוץ ויתן לה כתובה.

סעיף ג: האומר איני זן ואיני מפרנס, כופין אותו לזון. ואם אין בית דין יכולים לכופו לזון, כגון שאין לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח ולזון, אם תרצה היא, כופין אותו להוציא מיד וליתן כתובה. וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש. הגה: וכן איש שרגיל לכעוס ולהוליא אשתו מזכותו תמיד,

מאחר שאין לו.

בית מאיר, חתם סופר: (פת"ש ו') הרמ"א כאן לא חלק על השו"ע, שדוקא בעניין מי ש"אינו יכול" להשתכר, שפסק השו"ע לעיל (סימן ע' סעיף ג') שכופים להוציא, בזה חולק הרמ"א בשם רבינו תם, וסובר שאין כופים, אבל אם "אינו רוצה" - אף לרמ"א כופים להוציא.

כנסת הגדולה: (באר היטב ח') לאו דוקא "באומר" שאינו זן כופים, אלא כל שבמציאות אין לו לפרנסה, כופים, ולכן מי שנפרד מאשתו שנים רבות ואינו שולח מזונות ולא קרב אליה, ובורח ממקום למקום, אין לך "אינו רוצה לזון" גדול מזה.

מהרי"ט: (ח"א סימן קי"ג באר היטב ח') בעלה אינו יכול לזונה, ואמר חמיה תבוא לביתי ואזונה, אין לכופ את הבעל בשוטים להוציא, אבל כופים אותו בדברים, ואם אינו רוצה להוציא רשאית ליטול כל הנכסים מנדונייתא ותכשיטין וללכת לבית אביה וזונה שם, ואם בעיר של אביה המזונות זולים יותר, נותן כשער הזול.

מורד מתשמיש

כתובות מת. אמר רב הונא, האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה, יוציא ונותן כתובה.

גיטין סג. משנה. המורדת על בעלה - פוחתין לה מכתובתה שבעה דינרין בשבת, רבי יהודה אומר שבעה טרפעיין. גמרא. מורדת ממאי? רב הונא אמר - מתשמיש המטה, רבי יוסי ברבי חנינא אמר - ממלאכה. תנן, "וכן המורד על אשתו", בשלמא למאן דאמר מתשמיש - לחיי, אלא למאן דאמר ממלאכה - מי משועבד לה? אין, באומר איני זן ואיני מפרנס, והאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס - יוציא ויתן כתובה? ולא לאמלוכי ביה בעי?

שו"ע: וכן הדין במי שלא רוצה לשמש עם אשתו, שכופים להוציא.

ביאור הגר"א: (ד') שהרי אף אם מסכים לשמש אלא שרוצה שיהיה עם בגדים, כופים להוציא.

בית שמואל: (ו') אמנם לעניין דין מורד - אין דינם שוה, דקי"ל דוקא מורד מתשמיש יש לו דין "מורד" ומוסיפים על כתובתה, אבל אם אינו זן - אין מוסיפים.

גבורת אנשים: (פת"ש ז') א' אף מי שמונע מאשתו כל ענייני אישות, אף שנראה שבזה העיקר להלכה כדעת האומרים שכופים להוציא, מכל מקום יש לחוש לאומרים שאין כופים, כדי שלא יהיו בניה ממזרים.

(ב') ולכן מי שקידש אשה האסורה לו ולאחרים, אין כופים להוציא, וכן מי שרגיל לכעוס, אין כופים.

שו"ע: כל אלה שדינם שכופים אותם להוציא, והאשה הסכימה לדור עמו, ומת, יכולה לומר ליבם דוקא עם אחיך יכולתי לדור ולא עמך, וכופים אותו לחלוץ, ונוטלת כתובה.

סעיף ג: האומר איני זן ואינו מפרנס

כתובות עז. אמר רב האומר "איני זן ואיני מפרנס" - יוציא ויתן כתובה, אזל רבי אלעזר אמרה לשמעתא קמיה דשמואל, אמר - אכסוה שערי לאלעזר, עד שכופין אותו להוציא - יכפוהו לזון? ורב - אין אדם דר עם נחש בכפיפה.

א' רי"ף, ר"ת, רמב"ם: הלכה כשמואל שאין כופים להוציא אלא לזון.

ב' רא"ש, בה"ג: הלכה כרב וכופים להוציא, שאשה בושה לבוא לבית דין בכל עת, ותמות ברעב.

רמב"ם, רשב"א: אף לשמואל, אם אי אפשר לכפותו לזון - כופים להוציא.

רא"ש: לשמואל הואיל ואינו זן אותה מרצונו, חשיב "מורד", ומוסיפים לה על כתובתה, ואף לרב שכופים להוציא, מכל מקום מבואר בגמרא (כתובות סג.) שצריך להמלך בה, ואם מוכנה להמתין אין כופים להוציא, ומוסיפים לה על כתובתה.

שו"ע: (רמב"ם) האומר איני זן ואיני מפרנס, כופים אותו לפרנס.

בית שמואל: (ה') לכמה פוסקים הלכה כרב שאף כופים אותו להוציא, ולכן אם אינו מפרנס ואינה רוצה לדור עמו, אין לה דין מורדת, שיכולה לומר "קים לי" כפוסקים אלה.

בית מאיר: (פת"ש ו') א' כבר כתבתי לעיל שהוא מוחזק בכתובה והוא יכול לומר "קים לי" ולא היא.

(ב') אמנם, עיין ריש סימן עז' שכתבתי, שאם הוא עשיר ולא זן אותה כראוי, ועזבה את ביתו עד שיזון אותה לפי כבודו, לפני דברי הבית שמואל - נחשבת "מורדת", שהרי בזה אין מי שאומר שכופים אותו להוציא, ואם כן אינה יכולה לומר "קים לי".

(ג') אך לי נראה שמי שעזבת את הבית על מנת שיתן לה מה שמגיע לה על פי דין, ודאי אינה מורדת, ולא מטעם שאומרת "קים לי", אלא דעביד איניש דינא לנפשיה, ואינה חייבת ללכת תחילה לבית דין, ודוקא אם אמרה שעזבת הבית על מנת לצער אותו או לנקום בו כי עשה לך כך וכך, נחשבת מורדת.

שו"ע: (רמב"ם) ואם אי אפשר לכופו לפרנס, כופים אותו שיוציא מיד ויתן כתובה.

רמ"א: (סימן ע' סעיף ג') ויש אומרים (ר"ת) שאין כופים להוציא

כופין אותו להוציא, כי על ידי אינו זנה לפעמים ופורש ממנה בתשמיש יותר מעונתה והוי כמורד ממזונות ותשמיש (רשב"א). ועיין לעיל סימן ע' וע"ז. איש המכה אשתו, עבירה היא בידו כמכה חבירו. ואם רגיל הוא בכך, יש ביד בית דין ליסרו ולהחרימו ולהלקותו בכל מיני רידוי וכפייה, ולהשגיחו שלא יעשה עוד, ואם אינו לידו כדברי רשב"א יש אומרים שכופין אותו להוציא, ובלבד שמתרין בו תחלה פעם אחת או שתיים כי אינו מדרך בני ישראל להכות

כועס ומגרש את אשתו מהבית

רשב"א: (סימן תרצ"ג א') מי שהורגל לכעוס ולהוציא אשתו תמיד מהבית, אפשר שכופין אותו להוציא וליתן כתובה, שהרי אף לשמואל שאין כופים להוציא - הוא מטעם שכופים אותו לזון, וזה שרגיל לגרש אותה תמיד ולא זן אותה, והיא אינה יכולה להעמידו לדין תמיד, ותמות ברעב, ולכן כופים.

ב') ועוד הרי כשמשלחה מביתו - הרי הוא כמורד מתשמיש שכופים אותו להוציא - כל שמתוך הכעס פורש ממנה יותר מהעונה הראויה לה.

רמ"א: (רשב"א) איש שרגיל לכעוס ולהוציא את אשתו מהבית למספר ימים, הוי כמורד ממזונות ותשמיש וכופים אותו להוציא.

גבורת אנשים: (פת"ש ח' א') כבר כתבתי לעיל שלמעשה אין להורות לכפות, ובפרט שהרשב"א שהוא מקור הדין כתב רק "אפשר שכופין".

ב') אמנם, יכולים לכפותו בשוטים, לזונה או לשמש עמה או להוציאה, ואין זה "כפייה" שהרי רק כופים אותו לקיים מצוות "שארה כסותה ועונתה לא יגרע".

מכה את אשתו

רבינו שמחה: המכה את אשתו יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולענשו בכל מיני רידוי, ואף לקוץ ידו אם רגיל בכך, ואם היא רוצה לצאת - יוציא ויתן כתובה, ותחילה יש לנסות להשכין שלום ביניהם, אך אם לא יעמוד הבעל בקיום השלום, אלא יוסיף להכותה ולבזותה, יש לנדותו, ולעשותו אף על ידי גוים לתת גט, דאף אם אינו זן קי"ל כרב שכופים להוציא, ואפילו לשמואל שאין כופים, הוא מטעם שאפשר לכפותו לזון, אך ענייה זו המסורה בידו להכותה ולבזותה - אפילו שמואל מודה שכופים, ואף אם ידעה מזה מתחילה יכולה לומר איני יכולה לקבל שהן הכאות שאין להם קצבה.

אור זרוע: אם רגיל תמיד להכות את אשתו ולבזותה ברבים כופין אותו להוציא וליתן כתובה.

מהר"ם: אם מכה אותה ולא מוכן להבטיח שלא ימשיך לעשות זאת, אם עזבה את ביתו ולוותה ואכלה, חייב לשלם, וכופים אותו להוציא בדרך ברירה, או יישלם מזונותיה אף שאינה דרה עמו, או יוציא ויתן כתובה.

בית יוסף: נראה לי דאין לסמוך על דברי רבינו שמחה והאור זרוע, לכפות להוציא, הואיל ולא נזכר דבר זה בדברי שום אחד מהפוסקים המפורסמים.

דרכי משה: א') כדאי הם הגאונים לסמוך עליהם, כל שכן שהרמב"ן ומהר"מ הסכימו לזה והביאו ראיות ברורות, וכן יש

להורות מסברא, ומה שלא הוזכרו בדברי הפוסקים - אפשר לומר שהיה פשוט בעיניהם, וקל וחומר הוא מהאומר איני זן וכו' וכמו שהורה בתשובה הנ"ל.

ב') ומכל מקום נראה דטוב שלא לכופו "ליתן גט" אלא לכופו שלא להכותה, או יוציא ויתן כתובה, ובדרך זה לא מיקרי כפייה על הגט רק לקיים מה שמחוייב לעשות.

ג') ובבנימין זאב כתב שבית דין יתרו בו תחילה.

רדב"ז: (ח"ד סימן קנ"ו הביאו שי למורה א') מה שכתב רבינו שמחה שכופין אותו להוציא, הפריז על המדה וכו' ובמה הפקיעו אישות שבה? דבשלמא בעל פולפוס וחבריו ירדו חכמים לסוף דעת כל הנשים ואינן יכולות לסבול לפיכך הפקיעו חכמים קדושיה על ידי גט כזה אבל הכא וכו' ובשלמא כפייה בדברים או ע"י פרעון כתובה או קנס ניחא אבל כפייה בשוטים ע"י עכו"ם לא תהא כזאת וכו'.

ב') ויכולים לנדות אותו שלא יכנה, ואם המשיך - מכריזים אליו, ואם המשיך, גובים ממנו כתובה מיד, ואם המשיך עונשין אותו על ידי עכו"ם בגופו, שהרי עבר על פן יוסיף להכותו, וחובשין אותו מפני שהכה אותה, ואין מזכירין לו שיוציא את אשתו כלל, ואם עמד הוא מעצמו מחמת עונשו וגירש אין זה אונס, שהרי הוא מביא על עצמו האונס מדעתו לא יכנה ולא יגרשנה.

ים של שלמה: (ב"ק פ"ג ס"ט והגרעק"א הראה מקומו א') תרומת הדשן כתב שמותר אדם להכות את אשתו שהיא מקללת אביה ואמה או כל מה שהיא עושה כנגד דת תורה, ומכל מקום אל ימהר בהכאה אלא יוכיח אותה תחילה, ורק אם אינה שומעת רשאי להכותה.

ב') הרמב"ם פסק שאף המקללת אבי בעלה בפני בעלה, חשיב עוברת על הדת, אם כן מותר להכותה, ובתשובת רמב"ן מצאתי כתוב, שאף מקללת אותו בפניו, יכול להכותה.

רמ"א: וכן (מרדכי) מי שרגיל להכות את אשתו, והתרו בו ולא ציית, יש אומרים שכופים אותו להוציא.

ביאור הגר"א: (י') כתב הרמב"ן (המיוחסות תשובה קב') בטעם הדבר, שהרי אפילו על שאר דברים שאין לה צער כל כך, כגון המדיר אשתו שלא תלך לבית אביה, כופים להוציא, כל שכן הכא שיש לה צער הגוף.

באר הגולה: (*) כתב בתשובת מהר"ם (דפוס פראג סימן פא') והמכה את אשתו מקובלני שיש יותר להחמיר בו יותר מהמכה את חבירו וכו' והעושה יש להחרימו ולנדותו ולהלקותו ולעונשו בכל מיני רידוי ואף לקוץ ידו אם רגיל ובכך וכו' ואם היא רוצה לצאת - יוציא ויתן כתובה.

נקותיהם, ומעשה עובד כוכבים הוא. וכל זה כשהוא מתחיל, אבל אם מקללתו בחנם או מזלזלת לציו ואמו, והוכיחה בדברים ואינה משגחת עליו, יש אומרים דמותר להכותה, ויש אומרים דאפילו אשה רעה אסור להכותה. והסברא ראשונה היא עיקר. ואם אינו ידוע מי הגורם, אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת, שכל הנשים בחזקת כשרות, ומושיבים זיניהם אחרים לראות בשל מי הרעה הזאת, ואם היא מקללתו חנם, יולאת בלא כתובה. ונראה לי דוקא ברגילה בכך, ואחר ההתראה, וכמו שנתבאר לעיל סימן קט"ו. ואם הלכה מביתו ולוותה ואכלה, אם יולאתה מכח שהכה אותה תמיד, חייב לשלם (כל דברי הגה זו תמצא במרדכי פ"ק נערה בשם מוה"ר"ם וב"ז סימן פ"ח), וכמו שנתבאר לעיל סימן ע'.

סעיף ד: האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא, אפילו נקטעת ידו או רגלו, או נסמת עיניו, ולא רצתה אשתו ליישב עמו, אין כופין אותו להוציא וליתן כתובה, אלא אם רצתה תשב, ואם לא רצתה, דינה כדין מורדת. הגה: ויש אומרים דכל זה בידו או רגלו או עינו אחת, אבל בז' ידיו וב' עיניו וב' רגליו, כופין אותו להוציא (רא"ש).

סעיף ה: איש המשתטה מידי יום יום, ואומרת אשתו אבי מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי

בית שמואל: (ז' בשם בנימין זאב פח') ואף אם קיבלה עליה מתחילה, כופים, שיכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל ואיני יכולה.

רמ"א: (א') ואם היא מקללת אותו ומקניטה אותו, ומוכיח אותה בדברים ואינה שומעת, יש אומרים (בנימין זאב) שמותר להכותה ויש אוסרים (מהר"ם) והעיקר כסברא ראשונה.

ביאור הגר"א: (יג') וכן כתב הרמ"א בחושן משפט (סימן תכ"א סעיף יג') בשם תרומת הדשן, שמי שהוא תחת רשותו, ורואה בו שעושה עבירה, רשאי להכותו ולייסרו כדי להפרישו מאיסור.

רמ"א: (ב') ואם לא ידוע מי הגורם למריבה, אין הבעל נאמן לומר שהיא אשמה, שכל הנשים בחזקת כשרות, ויושיבו אחרות לבדוק הדבר, ואם היא מקללת אותו בחינם, תצא בלא כתובה, ונראה שדוקא ברגילה לעשות כן והתרו בה ואינה שומעת.

ג') היה מכה אותה תמיד והלכה מביתו ולוותה ואכלה - חייב לפרוע.

ט"ז: ואינו יכול לומר נסתחפה שדך, שהבעל אינו שדה של האשה.

בית שמואל: (ח') לסברת הרמ"א לעיל סעיף א', כל שידעה שאין לו שתי ידיים וכו' סברא וקיבלה ואין כופים להוציא, אמנם אם עזבה אותו אין לה דין מורדת, שיכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל, ואיני יכולה.

ביאור הגר"א: (טז') בתשובה אחרת פסק הרא"ש שאין לכפותו להוציא, וכן משמעות כל הפוסקים שלא חילקו בזה.

גבורת אנשים: (פת"ש י') הטור נמשך אחר דברי הרא"ש בפסקים, אך בתשובה הרא"ש לא סמך על זה להלכה, וכן נראה מסתימת הפוסקים שלא חילקו בזה, ולכן הרמ"א כתב שיטה זו בשם "יש אומרים" ואף הלבוש כתב שאין נוהגים כן והכופה בזה מרבה ממזרים בישראל.

סעיף ה: חוששת שבעלה יהרוג אותה

רא"ש: (כלל מג' סימן ג') מי שטוענת שבעלה מטורף לגמרי חוששת שיהרגנה, ועוד, שטפשות מתוספת עליו מידי יום יום, וחוששת פן יהיה שוטה לגמרי ותהיה עגונה לעולם, ואביה השיאה כי היה עני, ואף שידעה מזה כשנישאת לו - כסבורה היתה יכולה לקבל ואינה יכולה לקבל, ובעלה טוען

בית שמואל: (ז' בשם בנימין זאב פח') ואף אם קיבלה עליה מתחילה, כופים, שיכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל ואיני יכולה.

רמ"א: (א') ואם היא מקללת אותו ומקניטה אותו, ומוכיח אותה בדברים ואינה שומעת, יש אומרים (בנימין זאב) שמותר להכותה ויש אוסרים (מהר"ם) והעיקר כסברא ראשונה.

ביאור הגר"א: (יג') וכן כתב הרמ"א בחושן משפט (סימן תכ"א סעיף יג') בשם תרומת הדשן, שמי שהוא תחת רשותו, ורואה בו שעושה עבירה, רשאי להכותו ולייסרו כדי להפרישו מאיסור.

ב') ואם לא ידוע מי הגורם למריבה, אין הבעל נאמן לומר שהיא אשמה, שכל הנשים בחזקת כשרות, ויושיבו אחרות לבדוק הדבר, ואם היא מקללת אותו בחינם, תצא בלא כתובה, ונראה שדוקא ברגילה לעשות כן והתרו בה ואינה שומעת.

ג') היה מכה אותה תמיד והלכה מביתו ולוותה ואכלה - חייב לפרוע.

סעיף ד: נולדו בו מומין

כתובות עז. משנה. האיש שנולדו בו מומין, אין כופין אותו להוציא, אמר רשב"ג במה דברים אמורים, במומין הקטנים, אבל במומין הגדולים - כופין אותו להוציא. גמרא. רב יהודה תני "נולדו", חייא בר רב תני "היו", מאן דאמר "נולדו" - כל שכן "היו", דקסברה וקיבלה, מאן דאמר "היו" - אבל "נולדו" לא.

רמב"ם, רי"ף, רא"ש: הלכה כרבי יודה, שאף אם נולדו בו מומין אחר שנשאה - אין כופים.

כתובות עז. גמרא. ואלו הן מומין גדולים? פירש רשב"ג כגון ניסמית עינו נקטעה ידו ונשברה רגלו, אתמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרשב"ג, רבא אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים, ומי א"ר יוחנן הכי, והא אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה? אמוראי נינהו ואלבא דרבי יוחנן.

לקבל ואי אפשרי כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני בכעסו, אין כופין אותו לגרש, שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים. הגה: מי שהולך נכפה, יש אומרים שאינו מוס ואין כופין על זה לגרש. ומכל מקום אין כופין אותה שתהיה עמו הולך וזאתה מחמת טענה (מרדכי). וי"א דהוי מוס באיך, וכופין לגרש (הרא"ש). **סעיף ו: האשה שתובעת גט בטענה שאינה ראוייה לבנות ממנו, אין שומעין לה. ואם טענה**

וחומר שהוא מוס, וייסוד זה מבואר בירושלמי, שאם על ריח הפה מוציאים, כל שכן במי שאינו זן הואיל והוא חיי נפש, וקל בחומר לנכפה שכופים להוציא.

כנסת הגדולה: (באר היטב יג) אם החולי נכפה אצלו זמן רב, והרופאים אמרו נואש, אם יראה בעיני חכמי הדור שנוכף אותו לגרש אף אני אהיה סניף להם.

סעיף ו: הקדמה

(א) יבמות סד. גמרא. תנו רבנן. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה.

יבמות סד: והאי "שמא לא זכה להבנות הימנה" - ודלמא איהי דלא זכיא? איהי כיון דלא מפקדא אפריה ורביה לא מיענשה.

(ב) יבמות סה. הוא אמר מינה, והיא אמרה מיניה? אמר רבי אמי, דברים שבינו לבינה - נאמנת, וטעמא מאי? היא קיימא לה ביורה כחץ, הוא לא קים ליה ביורה כחץ.

(ג) יבמות סה: מאי הוה עלה? (האם לרבי יוחנן אשה מצווה על פ"ר או לא) תא שמע, דאמר רב אחא בר חנינא אמר רבי אבהו אמר רבי אסי, עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי (באשה שתבעה גירושין כי לא ילדה עשר שנים) ואמר - יוציא ויתן כתובה, ואי סלקא דעתך לא מפקדה, כתובה מאי עבידתה? - דלמא בבאה מחמת טענה.

(ד) נדרים צ. משנה. בראשונה היו אומרים, שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה, האומרת וכו' שמים ביני לבינך וכו' חזרו לומר, שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, האומרת וכו' השמים ביני לבינך - יעשו דרך בקשה.

נדרים צא. איבעיא להו, אמרה לבעלה "גרשתני", מהו? אמר רב המנונא תא שמע, האומרת טמאה אני לך, דאפילו למשנה אחרונה דקתני לא מהימנא, התם הוא דמשקרה, דידעה דבעלה לא ידע בה, אבל גבי גרשתני דידע בה - מהימנא, דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, אמר ליה רבא, אדרבה, אפילו למשנה ראשונה דקתני מהימנא, התם משום דלא עבידא לבוויי נפשה, אבל הכא דזמנין דתקיף לה מן גברא - מעיזה ומעיזה, מתיב רב משרשיא "השמים ביני לבינך" דמשנה ראשונה (שנאמנת) תיובתא דרבא, הכא דלית לה כיסופא, וקתני דמהימנא? קסבר רבא - התם כיון דלא סגי לה דלא אמרה אין יורה כחץ, אי לא איתא כדקאמרה, לא אמרה ליה, "השמים ביני לבינך" דמשנה אחרונה (שאינה נאמנת) תהוי תיובתא דרב המנונא, והא הכא דידעה היא, ובעלה ידע בה, וקתני דלא מהימנא? קסבר רב המנונא, הכא נמי היא גופה אמרה נהי דבביאה ידע, ביורה כחץ מי ידע?

הכרת בי מקודם, וגם איני מטורף, אלא לא בקי בטיב העולם, ודורש כסף שחייבת לו לפני שיגרש, תשובה: איני רואה מתוך טענותם דברים שיהיה ראוי לכופו עליהם לגרש, כי אין להוסיף על מה שמנו חז"ל, אלא תפייסנו ויגרש או שתקבלנו ותיזון מנכסיו.

שו"ע: (רא"ש) טוענת האשה שבעלה מטורף, וחוששת פן יהרוג אותה בכעסו, ואביה מחמת דוחקו נאלץ להשיאה לאיש זה, וכסבורה היא לקבל אך אי אפשרי - אין כופים אותו לגרש.

ביאור הגר"א: (יז) ואף שבסעיף ג' כתב הרמ"א שאם מכה אותה תדיר, כופים להוציא, הכא שידעה מראש - אין כופים.

נכפה

מרדכי: כתב ראבי"ה, אף על גב דנכפה לגבי אשה מוס הוי, אין משם ראייה להחשיבו מוס גבי איש, דאשה בכל דהו ניחא לה, ותדע, מדלא קתני נכפה גבי מומין, ואין בדינו לכופ בלא ראייה ברורה, וגם לא לכופ אותה להיות עמו.

רא"ש: (כלל מב' סימן א' בשם רבי יצחק ברבי מאיר) נכפה הוי מוס באיש וכו' ומצאתי בירושלמי - מפני ריח הפה כופין, מפני חיי נפש לא כל שכן? כל שכן בנדון זה, ודלא כרבינו יואל שמסופק בדין נכפה, אחרי שלא מנה אותו עם שאר מומין בפרק המדיר.

רמ"א: נכפה, יש אומרים (מרדכי בשם ראבי"ה) שאינו מוס באיש, ואין כופים אותו להוציא, אך גם אין כופים אותה להיות עמו, ויש אומרים (רא"ש) דהוי מוס, וכופים להוציא.

בית שמואל: (ט' א') אף שבאשה פשוט דהוי מוס, באיש חמיר טפי, שיש סברא דאשה בכל דהו ניחא לה, אמנם, בריח החוטם באיש הוי מוס ובאשה יש אומרים שאינו מוס, והתם תלוי בחזקת, שאיש יותר יכול לסבול זאת מאשר אשה.

(ב') ולשיטה דהוי מוס באיש, אם התנה מראש שתהיה עמו למרות שהוא נכפה, לשיטה הראשונה שאין כופים, ודאי ס"ל שאין סכנה בדבר, ואם כן מהני תנאי, אך הרא"ש כתב שאף יש סכנה בדבר ולפי זה אף אם התנה עמו, כופים להוציא.

מהרי"ט: (ח"א סימן קיג' הגרע"א הראה מקומו) א' אין תשובה זו של הרא"ש בכלל מב' סותרת למה שכתב בכלל מג' במי שטפשות מתוספת עליו מידי יום יום, דהתם אינו חולי, אלא היא טוענת כן, והוא טוען שאינו מטורף אלא שלא בקי בטיב העולם, ואף לטענת האשה אין זה אלא תרבות רעה וחסרון דעת.

(ב') אבל בנכפה כופים להוציא, ואף דס"ל לרא"ש דאין להוסיף על מה שמנו חכמים שכופים להוציא, הוא רק במומים פחותים ממה שמנו חכמים, אל "נכפה" נלמד מקל

ומשום הכי משקרא.

השאלות

א' בסוגיא הראשונה מוכח שכל ששהה עשר שנים ולא הוליד, חייב להוציא ולתת כתובה, דהואיל והוא מצווה על פו"ר אמרינן שהוא נענש במה שלא זכה להבנות ממנה, ולמה בסוגיא השניה צריכה האשה לטעון שאינו יורה כחץ.

ב' בסוגיא של "באה מחמת טענה" ששומעים לה, האם מדובר בטוענת שהוא אשם, או לא ידוע מי אשם, או אפילו אם היא אשמה.

ג' בסוגיא דנדרים מבואר שלמשנה אחרונה אין אשה נאמנת בטענה כשרוצה להפקיע עצמה מבעלה, מחשש שמא עיניה נתנה באחר, ואם כן, למה נאמנת בבאה מחמת טענה ואין חוששים שמא עיניה נתנה באחר?

ד' אם לא מדובר בנדרים בבאה מחמת טענה, למה למשנה ראשונה נאמנת?

ה' האם הסוגיות מדברות כשהיא תובעת גירושין, או על תביעת הכתובה?

שיטות הראשונים

א' **הרי"ף**: תובעת כתובה:

א' אם לא הוליד עשר שנים - כופים אותו להוציא לקיים המצוה.

ב' המשנה הראשונה מיירי שאין אחד מהם טוען ב"בריי" ותולים בו הואיל והוא מצווה, ויוציא ויתן כתובה.

ג' הוא אומר מינה והיא אומרת מיניה, שהוא אומר שהיא אשמה, שאינה ראויה ללדת, ורוצה להשביעה, ובאמת לא היינו מחייבים כתובה מספק, ורק אם היא טוענת שהוא אשם, שאינו יורה כחץ, וקמ"ל שהיא נאמנת.

ד' **רי"ף**: תובעת גט:

א' טוענת שאינו יורה כחץ - למשנה ראשונה יוציא.

ב' ולמשנה אחרונה חוששים שמא עיניה נתנה באחר, ואינו חייב להוציא.

ג' ורק אם באה מחמת טענה אין חוששים, וחייב להוציא.

ד' **רמב"ם**: תובעת כתובה:

א' אם לא הוליד עשר שנים - כופים אותו להוציא לקיים המצוה.

ב' ואם אינו יורה כחץ - חייב לתת כתובה שתולים שהוא הגורם שהרי הוא מצווה על פו"ר.

ג' ואם יורה כחץ - יש לה תוספת ולא כתובה.

ד' הוא טוען ממנה והיא טוענת ממנו - היא נאמנת, ויש לה כתובה.

ה' אם אינה יודעת - אין לה עיקר כתובה.

ו' **רמב"ם**: תובעת גט:

א' אם לא ילדה עשר שנים, ובאה מחמת טענה, וטוענת

שאינו יורה כחץ - נאמנת, וכופים אותו להוציא.

ב' אמנם, יש לה רק עיקר כתובה ולא תוספת.

ג' ואם בתוך עשר שנים אמרה בעלי אינו יכול לשמש איתי כדרך כל הארץ או אינו יורה כחץ, יעשו דרך בקשה - כמשנה אחרונה בנדרים.

ד' **תוס' א'**: תובעת גט:

א' מדובר **אחר עשר שנים** שלא ילדו, ולכן אין לחוש שנתנה עיניה באחר.

ב' ובנדרים למשנה אחרונה מיירי בתוך עשר שנים.

ג' ומיירי שיש לו ילדים מאחרת, ולכן צריכה גם לטעון שאינו יורה כחץ.

ד' ומיירי בבאה מחמת טענה שאם לא כן הרי היא לא מצווה.

ה' אם עתה הוליד מאחרת אינו חייב להוציא.

ו' **תוס' ב'**: תובעת גט:

א' מדובר אף **בתוך עשר שנים**.

ב' והואיל וגם באה מחמת טענה וגם טוענה שאינו יורה כחץ, העמידו דינה על עיקר הדין, וכופים אותו להוציא.

ג' והא דלמשנה אחרונה אין כופים - מיירי שרק טוענת שאינו יורה כחץ, אך לא באה מחמת טענה.

ד' ואם עתה הוליד מאחרת אינו חייב להוציא.

ה' **ריב"ם**: תובעת כתובה:

א' מיירי בשהתה עשר שנים עם הראשון והשני, ולא ילדה.

ב' ונישאת לשלישי **ובא להוציא בתוך עשר בלא כתובה**.

ג' והיא טוענת שאינו ראוי להוליד, דאינו יורה כחץ, ולכן יכולה לשהות איתו.

ד' **רבינו שמואל בן חיים**: תובעת כתובה:

א' מיירי בשהתה עשר שנים עם הראשון והשני ולא ילדה.

ב' ונישאת לשלישי **ובא להוציא לאחר עשר**, בלא כתובה, כי הוחזקה.

ג' והיא טוענת שלא הוחזקה עם הבעל השלישי, שהרי אינו יורה כחץ.

ד' **תובעת גרושין מפני שאינו יכול להוליד**

יבמות סה: משנה. האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה.

יבמות סה: ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמי, אמרה ליה "הב לי כתובה" אמר לה זיל - לא מיפקדת!

שו"ע: האשה שתובעת גט בטענה שאינה יכולה להבנות מבעלה, אינה טענה.

ט"ז: (ד) דאשה אינה מצווה על פריה ורביה.

באה מחמת טענה

יבמות סה: מאי הוה עלה? (האם לרבי יוחנן אשה מצווה על פריה ורביה או לא) תא שמע, דאמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי

שחפצה לילד כדי שיהיה לה בן שתשען עליו, ואין לה כבר קום בן, ואומרת שהוא גורם שאינו יורה כחץ, אם שהתה עמו עשר שנים ולא נתעברה, ואינה תובעת כתובתה כדי שנחוש שתובעת גט כדי לגבות כתובתה, וגם אין לתלות תביעות הגט בשום דבר אחר, שומעין לה, אפילו יש לו בנים מאשה אחרת, דשמא נתקלקל אח"כ וכופין אותו להוציא, ויתן מנה מאתים אבל לא תוספת

וסוברים שבבעל שלישי אף בטענת "אינו יורה כחץ" אינה נאמנת.

ד' דעת הרי"ף שבמשנה שכופים אותו להוציא ולתת כתובה, מיירי בסתם שאין ידוע מי גורם, אבל אם הבעל טוען שאינה מתעברת באשמתה, נאמן בשבועה להפסידה כתובתה, אלא אם כן טענה שאינו יורה כחץ, שנאמנת כנגדו וגובה כתובה.

ה' ואמנם, אף הרי"ף מודה שאם בא להוציאה תוך עשר שנים בטענה זו שבאשמתה אינה מתעברת, כגון שפולטת כל שכבת הזרע, אין שומעים לו להוציאה בעל כורחה ולהפסידה כתובתה, שכל אדם יאמר כן להפסיד אשתו כתובה, ויהיה קל בעיניו להוציאה, ואם כן מה הועילו חכמים בזה שתיקנו כתובה? והרא"ש סובר שאף בתוך עשר שומעים לו, והועילו חכמים בתקנתם - לרוב נשים שיוולדות.

ו' דעת הרמב"ם שלעולם צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, אף שעברו עשר שנים והוא לא הוליד מאחרת ואינו טוען ב"ברי" שהיא אשמה, וכל שאינה טוענת כן, אין להוציא מבעלה את הכתובה מספק, ונראה שכן הוא דעת השו"ע שסתם וכתב שצריכה לטעון שאינו יורה כחץ, אף אם אין הבעל טוען ב"ברי" כנגדה (דלא כהרי"ף) ובפשטות מיירי אף בבעל ראשון (דלא כהר"ש) ואף באופן שאין לבעלה בנים (דלא כתירוץ ראשון בתוס') דלא כהרמ"א שכתב בסתם דעת התוס' שרק אם יש לו ילדים צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, כאילו אין מחלוקת בדבר.

שו"ע: התנאי השלישי - ששהתה עם בעלה עשר שנים ולא ילדה.

בית שמואל: (יב') אחרי עשר שנים נאמנת, אף אם היא דורשת גט, ואין חוששים שמא עיניה נתנה באחר, ואף הרי"ף מודה בזה ואין לדייק מדבריו להיפך.

שו"ע: התנאי הרביעי - שאינה תובעת כתובה, ואין נראה שיש לה סיבה אחרת לתבוע גרושין.

האם גובה כתובה

שו"ע: (רי"ף) ויתן עיקר כתובה ולא תוספת.

בית יוסף: הטעם, שלעניין תוספת כתובה אמרינן דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא כתב לה.

ביאור הגר"א: (כו') דקי"ל כר"ח דלא לכל ענין אמרינן שתנאי כתובה ככתובה.

מהרי"ק: (באר היטב טז') דוקא תוספת שמוסיף לה דרך מתנה אין לה, אבל צריך לתת לה תוספת שלישי.

רש"ך: דורונות ומתנות ששלח לה הבעל בשעת שידוכין, הרי הם לבעל, אבל מה ששלחו לה אחרים, אף אם הם קרובי

אבהו אמר רבי אסי, עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי (באשה שתבעה גירושין כי אין לה ילדים) ואמר - יוציא ויתן כתובה, ואי סלקא דעתך לא מפקדה, כתובה מאי עבידתה? - **דלמא בבאה מחמת טענה**, כי היא דאתאי לקמיה דרבי אמי, אמרה ליה "הב לי כתובה" אמר לה זיל, לא מיפקדת, אמרה ליה מסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא? אמר כי הא - ודאי כפינן! היא דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמר לה לא מיפקדת, אמרה ליה, לא בעיא הך אתתא חוטרא לידה, ומרה לקבורה? אמר כי הא - ודאי כפינן!

יבמות סה. תנו רבנן, ניסת לראשון ולא היו לה בנים וכו' איבעיא להו, נישאת לשלישי ולא היו לה בנים וכו' איבעיא להו, נישאת לרביעי והיו לה בנים וכו' **הוא אמר "מינה" והיא אמרה "מיניה"**, אמר רבי אמי דברים שבינו לבניה - נאמנת, וטעמא מאי? היא קיימא לה ביורה כחץ, הוא לא קים ליה ביורה כחץ.

רשב"א: אף אם באה מחמת טענה, אין כופים לגרש, אלא כותבים עליו איגרת מרד ומוסיפים על כתובתה בכל שבוע ג' דינרים, וכופים אותו בגביית הכתובה לאלתר.

שו"ע: אמנם אם התקיימו התנאים דלקמן, כופים אותו להוציא, **התנאי הראשון** - שבאה מחמת טענה, כגון שרוצה ילד כדי שתוכל להשען עליו לעת זיקנתה.

רמ"א: (רבינו ירוחם) ואין לה בן ממישהו אחר.

בית שמואל: (י') הנמוקי יוסף כתב שגם אם יש לה בת - אינה יכולה לטעון.

רדב"ז: (פת"ש יב') וכן אם יש לה נכד או נכדה מבן או מבת, אינה יכולה לטעון.

שו"ע: התנאי השני - שטוענת שהוא אינו יורה כחץ.

מרדכי: ואף אם שניהם לא קים להו ביורה כחץ, כופים.

בית שמואל: (יא') א' לתירוץ א' בתוס', וכן הוא דעת הרא"ש, בתוך עשר שנים אינה נאמנת, שחוששים שמא עיניה נתנה באחר, ואחר עשר שנים - בלאו הכי כופים אותו לקיים פריה ורביה, ואם מדובר שיש לו בנים - אף אם באה מחמת טענה, יותר יש לתלות בה, ולכן אין לכפותו - אלא אם היא טוענת שאינו יורה כחץ.

ב' אך לדידן שאין כופים על פריה ורביה, אם אחרי עשר שנים אין גם לו ילדים, והיא באה מחמת טענה - אף אם הוא יורה כחץ, כופים להוציא ויתן כתובה.

ג' ולתירוץ רבינו שמואל בתוס', מיירי שטוענת נגד בעל שלישי, וכדי שלא נאמר שהוחזקה, חייבת לטעון שאינו יורה כחץ, אמנם, הנמוקי יוסף הביא כמה פוסקים שחולקים

ויתן נדונייתה מה שהכניסה לו. ויש לו להחרים סתם על מה שטוענת דבר שאינה יודעת בו בודאי, ואחר כך יתן כתובה. ואם אמר אשה אחרת עליה ואבדוק עצמי, שומעין לו. ואם ילדה השניה, תצא הראשונה בלא כתובה, ואם לאו יוציא שתיהן ויתן כתובה, או ישא אשה שלישית, אם אפשר ליה למיקם בסיפוקייהו. ויש מי שאומר שאם אמרה גם השניה שאינו יורה כחץ, יוציא שתיהן ויתן כתובה. ובכל גוונא, אם ידוע שהוא עקר, והיא באה מחמת טענה, יוציא מיד. הגה: והוא הדין אם שהה י' שנים ולא ילדה, וצאה מחמת טענה, שזכרין אותו להוציא ליתן כתובה, והתם לא מהני מה שאומר אבדוק עצמי ואשא אחרת, דמ"מ לא אצדה הראשונה כתובה, הואיל ולא הוחזקה בג' אנשים. והא דלכריכה לטעון שאינו יורה כחץ, היינו שידוע שהיו לו כבר בנים, אז תלונן צדיקה אם לא שטוענת שאינו יורה כחץ, או צבעל השלישי שכבר הוחזקה, כך נראה סברת הטור והוא מסקנת התוס' והאשכנזי.

החתן, הם שלה.

מהרח"ש: מה ששלחו לבעל הם של בעל.

שו"ע: (רמב"ם) ויכול לתת חרם שאינה טוענת בשקר.

בית שמואל: (יג) אך אינו יכול להשביע אותה, שהרי אינו טוען ב"ברי".

הוליד עתה מאחרת

יבמות סה. אמר איהו איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשאי, אמר רבי אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה, שאני אומר, כל הנושא אשה על אשתו - יוציא ויתן כתובה, רבא אמר נושא אדם כמה נשים על אשתו, והוא דאית ליה למיזיינהי.

שו"ע: אמר שרוצה לישא אחרת לבדוק מי אשם, שומעים לו, ואם ילדה השניה, "תצא הראשונה בלא כתובה".

בית שמואל: (יד) הואיל והוכיח שהוא יורה כחץ, לכו"ע תולים בה את המניעה, ולא אמרינן שמזלו גרם שלא זכה להיבנות ממנה.

ביאור הגר"א: (ל) א' השו"ע שפסק בתחילת הסעיף כדברי התוס', וכאן פסק שאם ילדה השניה - "תצא הראשונה בלא כתובה", עירב השיטות, שלתוס' - מיירי שהיא תובעת גירושין, ואין שומעים לה לכפותו להוציא, אלא בהצטרף כל התנאים דלעיל, ואם אחר כך הוליד מאחרת, כבר אין כופים אותו להוציאה, ואם מוציאה מרצונו - **חייב לתת לה כתובה**.

ב' אך הרי"ף העמיד הא דהוא אומר מינה והיא אומרת מיניה, שנאמנת - דמיירי ששהה עשר שנים, שכופים אותו להוציא, ויש וויכוח ביניהם רק על הכתובה, שאם הוא טוען שאינה ראויה ללדת, והיא טוענת שאינו יורה כחץ, היא נאמנת, ואם הוליד עתה מאחרת, הוא נאמן ואין לה כתובה, והרא"ש כתב שהוא הדין בתוך עשר אם בא להוציאה מרצונו בטענה שאינה ראויה ללדת, והיא תובעת כתובה בטענה שאינו יורה כחץ, נאמנת, ואם הוליד מאחרת, **אין לה כתובה** והטור הביא דבריו.

ג' נמצא שלתוס' צריך לומר שאם בא להוציאה - יתן כתובה, והטור שהעתיק דברי הרא"ש שאין לה כתובה, אזיל בשיטת הרי"ף, ולרי"ף רק אם טוען ב"ברי" שהיא אינה ראויה ללדת - אין לה כתובה, אך השו"ע לא הזכיר לעיל שהוא טוען ב"ברי", ואם כן השו"ע שהעתיק דברי הטור בסתם אינו

בדקדוק.

ט"ז: אם ילדה השניה - אינו חייב להוציא את הראשונה, ורק אם בא להוציאה - תצא בלא כתובה, ודברי השו"ע מקורם בטור.

נשא אחרת ולא הוליד

שו"ע: ואם לא ילדה השניה, יוצא שתיהן ויתן כתובה או ישא אשה שלישית אם יכול לספק צרכי כולן

בית שמואל: (טו) אם לא ילדה השניה, מוציא אף את השניה אף שלא שהה עימה י' שנים, הואיל ושהה עם הראשונה עשר שנים ולא הוליד.

שו"ע: ויש מי שאומר (טו) שאם גם השניה אומרת שאינו יורה כחץ, יוציא ויתן כתובה לשתיהן.

ביאור הגר"א: (לב) דעת הרמ"ה שרק אם שהה עשר שנים עם השניה יוציא שניהם או ישא אחרת.

בית שמואל: (טו) אמנם, אם לא שהה עם הראשונה עשר שנים, אף אם השניה אמרה שאינו יורה כחץ, אין לכפותו להוציא את הראשונה, דבתוך עשר שנים כל שתובעת גירושין, חוששים שמא עיניה נתנה באחר.

ט"ז: מה שכתב השו"ע "תצא הראשונה בלא כתובה" הכוונה שאם רוצה להוציאה אין לה כתובה, ומקורו בדברי הטור בשם תשובת הרא"ש.

נמצא שהוא עקר

שו"ע: (תוס') ואם הוא עקר, והיא באה מחמת טענה - יוציא מיד.

בית שמואל: (טז) כך דעת התוס' אך מהרא"ש בתשובה לא משמע כן, שכל שתובעת גירושין בתוך עשר שנים, חוששים שמא עיניה נתנה באחר, ואינו חייב להוציא.

ביאור הגר"א: (לג) דברי התוס' והשו"ע עיקר שיוציא מיד.

בית מאיר: (פת"ש יד') אם הטור לא חשש לשיטת אביו הרא"ש, ודאי שאין לחוש לו להלכה.

רמ"א: (תוס') וכן הדין במי ששהה עם אשתו עשר שנים ובאה מחמת טענה, שיוציא ויתן כתובה.

ביאור הגר"א: (לו) הואיל ואין לו בנים היה צריך לכופף אותו להוציא, והאידנא דאין כופים, מכל מקום אם היא באה מחמת

טענה, כופים.

רמ"א: אם באה מחמת טענה כופים, אף אם אינה טוענת שאינו יורה כחץ, ואינו יכול לומר אשה אחרת ואבדוק עצמי כדי להפסידה כתובה, והא דבעינן שתטען שאינו יורה כחץ - דוקא באופן שאם לא טוענת כן היינו תולים בה, כגון (תירוך ב' בתוס') שיש לו כבר ילדים מאשה אחרת, או (תירוך ריב"ם ורבינו שמואל) שהוא הבעל השלישי שלא ילדה ממנו.

ביאור הגר"א: (לד') ס"ל שכמו באם ידוע שהוא עקר, אינה צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, הוא הדין בבאה מחמת טענה ושהה עשר שנים, שיוציא, אף שאינה טוענת שאינו יורה כחץ.

בית שמואל: (יא') מה שכתב הרמ"א בפשיטות שבאה מחמת טענה אינה צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, כאילו אין מחלוקת בדבר, אינו בדקדוק, דדעת השו"ע נראה דס"ל כהרמב"ם ששכל אופן צריכה לטעון שאינו יורה כחץ.

ביאור הגר"א: (לה' א') דברי הרמ"א צריך עיון גדול, שכתב שאם אין רעותא בטענתה ולא הוצרכה לטעון "אינו יורה כחץ" לא מהני אם אומר "איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשיא", וליתא, דודאי אם הוליד מאחרת, מוכח שאין הוא אשם במה שאין לה ילדים, ולכו"ע אין לה כתובה.

ב') ואמנם כשלא היו לו ילדים ובאה מחמת טענה, על כל פנים כופים אותו להוציא, ואילו לדברי תוס', דמיירי שהיו לו ילדים מתחילה, אם עתה הוליד שוב, אף אין כופים אותו להוציא.

בית שמואל: (יז' א') ומה שכתב שלא מהני אם הוליד מאחרת, צריך עיון, דהנה לעיל הבאתי שנחלקו הראשונים מתי מיירי שנאמנת לטעון שאינו יורה כחץ, ועל זה אמרה הגמרא שרשאי לומר שרוצה לישא אחרת לבדוק אם הוא ראוי ללדת.

ב') דעת הרמב"ם שכל אשה צריכה לומר שאינו יורה כחץ, ורק אז אמרינן שלא זכה להיבנות ממנה, ותצא בכתובה, וקמ"ל שאם אחר כך הוליד מאחרת, מוכח שהיא גורמת - ואין לה כתובה.

ג') והטור כתב בשם הרא"ש, שאף אם ילדה השניה, לא הפסידה הראשונה כתובה, הואיל ולא הוחזקה בג' בעלים שאינה ראויה ללדת, ואחר כך כתב הטור שאם ילדה השניה - תצא הראשונה בלא כתובה, ולכאורה הדברים סותרים.

ד') והדרכי משה מחלק, שמה שכתב הטור שאם ילדה השניה תצא הראשונה בלא כתובה, מיירי כפירוש רבינו שמואל בתוס', שמדובר בבעל שלישי שלא ילדה ממנו, וטוענת שלא יורה כחץ, ובזה אם הוליד מאחרת, תלינן בה, והואיל והוחזקה - תצא בלא כתובה, אבל בבעל ראשון ושני שלא הוחזקה, אף אם הוליד מאחרת, אינה מפסידה כתובה.

ה') אך יש ליישב דברי הטור על פי שיטת הרי"ף, דמיירי אף בבעל ראשון, שהוא אומר "ברי" שהיא אשמה, כגון שרחמה צר ופולטת ש"ז, והיא אומרת "ברי" שהוא אשם, שאינו יורה

כחץ, דקי"ל שהיא נאמנת, וחייב לתת כתובה, וקמ"ל שאם הוליד מאחרת, וטוען ברי שהיא אשמה - תצא בלא כתובה, אבל אם לא טען בברי שהיא גורמת, אף אם לא טענה שאינו יורה כחץ, ואף אם הוליד מאחרת, לא הפסידה כתובה, שמא לא זכה להיבנות ממנה, וכך פירשו הרש"ל והב"ח, ודלא כהדרכי משה שדחה חילוק זה.

ו') ותירוך ראשון בתוס' מיירי שיש לו כבר ילדים מאחרת, ולכן דוקא אם אמרה אינו יורה כחץ, נאמנת, שטוענת שהתקלקל, ולכן אם עתה הוליד מאחרת, מוכח שלא התקלקל והיא גורמת ותצא בלא כתובה,

ז') אמנם פשוט, שאף אם לא ילד מתחילה, והיתה נאמנת לגבות כתובה אף אם לא טענה שאינו יורה כחץ, מכל מקום אם הוליד עתה מאחרת - תצא בלא כתובה אף מבעל ראשון.

ח') והרא"ש שפירש שאף אם הוליד מאחרת, לא תפסיד הראשונה, אינו סובר כמו התירוך הראשון בתוס', אלא כמו תירוך רבינו שמואל בתוס', שדוקא אחר בעל שלישי וטענה שאינו יורה כחץ, מהני הוכחה שהוליד מאחרת, אבל בבעל ראשון ושני, אף אם הוליד מאחרת - לא תפסיד ראשונה.

ט') ואם כן דברי הרמ"א תמוהים, שכתב תירוך התוס', דמיירי בבעל ראשון שהוליד מתחילה, ומהני הוכחה אם הוליד עתה מאחרת, ואין כתב שבבעל ראשון אם שהתה עשר שנים, אינו יכול לומר אבדוק עצמי עם אשה אחרת?

י') ואין לומר שלתוס' דוקא אם הוליד מתחילה רשאי לבדוק עצמו, אבל אם לא הוליד אינו יכול לומר כן, אלא שאם עבר ונשא אחרת והוליד, הפסידה השניה, דלא משמע שלזה התכוון הרמ"א, ואף אין מקור לחלק כן וצריך עיון.

יא') וגם דברי הטור תמוהים, שכתב בבאה מחמת טענה - צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, וקשה, הרי לר"ש בתוס' בבעל ראשון אינה צריכה לומר שאינו יורה כחץ, ולשיטת הרי"ף אם אינו טוען ב"ברי" - אינה צריכה לומר שאינו יורה כחץ.

יב') ואין לומר שפסק כתירוך ראשון בתוס' דמיירי ביש לו בנים ולכן אף אם באה מחמת טענה צריכה לטעון שאינו יורה כחץ, שהרי אביו הרא"ש דחה תירוך זה, ועוד, דמשמע בדבריו שאף אם אין לו בנים הדין כן.

יג') וגם אין לומר שהטור סובר כמו הרמב"ם, שהרי לרמב"ם לעולם צריכה לטעון "אינו יורה כחץ" ונאמנת בטענה זו, אך אם הוליד אחר כך מאחרת, הוא נאמן, ולמה כתב הטור שאם ילדה השניה לא הפסידה הראשונה?

יד') אמנם יש לומר שהטור מיירי שהיא דורשת גט, ובזה אומרים הואיל והוליד מאחרת, מוכח שאינו אשם, ואין שומעים לה, אבל בתשובת הרא"ש מיירי שהוא דורש לגרשה בלא כתובה, ובזה אמרינן אף אם הוליד מאחרת תולים שמזלו גרם, ולא הפסידה.

יז') והא דכתב שאף שרוצה לגרשה צריכה לטעון "אינו יורה כחץ" ולא אמרינן מזלו גרם, התם מיירי שטוען ב"ברי" שהיא

סעיף ז: אם טוענת אין לו גבורת אנשים לבא עליה, ושואלת גט, והוא מכחישה, יש אומרים

לקיים השבועה עם חיוב המזונות, ולכן השבועה לא חלה.

ד) ומכל מקום חייב בלאו הכי לפרנס שתי הנשים בשווה.

רא"ש: ואין לומר שהראשונה הפסידה זכויותיה הואיל ולא ילדה עשרים שנה, ויש לו בנים מאחרת, שהרי לא הוחזקה בג' בעלים כאינה בת בנים.

דרכי משה: דבריו כתירוץ רבינו שמואל בתוס' שדוקא אם הוחזקה בבעל שלישי, מפסידה כתובה.

בית שמואל: (יז) אפשר ליישב כדעת הרי"ף, שדוקא אם טוען ב"ברי" שהיא אינה ראויה ללדת, והוליד מאחרת, הפסידה כתובה, אבל אם לא טוען ב"ברי" לא הפסידה אף אם הוליד עתה מאחרת.

רא"ש: וגם אין לומר שיתן הכל לראשונה הואיל ואינו מרוויח כדי מזונותיה, שאין דין "קדימה" במזונות, שיכול לשעבד גופו לכמה חובות, ורק בשיעבוד קרקע יש דין קדימה, ואם יש לו שתי נשים, חייב לזון אותן בשווה אף שאת קדמה.

פרישה: קשה, הרי אף אם היתה לא קרקע אין זכות לאשה לגבות ממנה מזונות לפני בעלי חובות, כמבואר בחושן משפט סימן צד' סעיף כד'?

ט"ז: הרא"ש מיירי בשיעבוד קרקע מסויימת לאשה לצורך מזונותיה, וזה ודאי מהני, וכתב שבשעבוד הגוף לא אמרינן כן, ואף שתחייב בכתובה בפירוש למזונות הראשונה, אבל אם לא שיעבד בפירוש, אין גובים אף מקרקע למזונות אשה לפני בעלי חוב אחרים, כמבואר בחושן משפט, ולעיל בדברי הטור בסימן קיח'.

רא"ש: א' ולכן מכל מה שירוויח, יוציא מה שצריך לכדי חייו, והשאר יחלקו הראשונה והשניה.

ב' ואין לומר דהואיל ובכתובה התחייב שאם ישא אחרת, יתן לראשונה גט וכתובה, אפשר לקיים שניהם, ויתן לראשונה גט וכתובה ויזון בכל הכנסותיו את השניה, שהרי באמת אין לו כסף לשלם כתובה לראשונה, ולא מהני מה שיכתוב שטר חוב על עצמו, שכתובה התחייב להוציאה עם כתובה ממש.

ג' אמנם, אם הראשונה תובעת גירושין, יגרש אותה ויתן לה כתובה ותוספת ונדוניא ואם אין לו לשלם יכתוב שטר חוב על עצמו.

סעיף ז: אין לו גבורת אנשים

נדרים צ. משנה. בראשונה היו אומרים, שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה וכו' שמים ביני לבינך וכו' חזרו לומר, שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה, האומרת וכו' השמים ביני לבינך - יעשו דרך בקשה.

נדרים צא. איבעיא להו אמרה לבעלה "גרשתי" מהו? אמר רב המנונא תא שמע, האומרת "טמאה אני לך" דאפילו למשנה אחרונה דקתני "לא מהימנא" - התם הוא דמשקרה,

אשמה ולכן חייבת לטעון שאינו יורה כחץ ובוה יש ליישב דברי הטור, אך לרמ"א קשה, שהרי הוא מדבר כשהיא תובעת גט וכתובה, ובוה ודאי אם הוליד מאחרת - הוא נאמן.

ביאור הגר"א: (לז) כמה ראשונים חולקים על רבינו שמואל, וסוברים שאם הוא הבעל השלישי, הוחזקה שאינה יולדת, ולא מהני אם טוענת שאינו יורה כחץ.

נשבע לאשה השניה שיזון רק אותה

שאלה: (ש"ת הרא"ש כלל ח' סימן ז) שהה עם אשתו עשרים שנה ולא ילדה, ונשא אחרת והתעברה ממנו וילדה, ומת התינוק, והפסיק לזון את השניה, ואחר זמן תבעה אותו על כל מזונות העבר, והתחייב לשלם לה ולא היה לו, ואיימו להכניסו למאסר, ואמרה לו שאם ישבע שיזון אותה ויגור איתה, תותר לו על המזונות, ונשבע שיגור אתה ביום ובלילה, וכל מה שירוויח יתן לה, האם חלה השבועה אף שמפסידה הראשונה? ואם חלה האם יכול להשאל עליה? ואם לא חלה בגלל שמשועבד לשניה, האם במקרה שיגרש את הראשונה האם תחול השבועה?

רא"ש: אינו יכול להישאל על השבועה - הואיל ונשבע תמורת טובה שעשתה לו.

ט"ז: לקמן יתברר שלא חלה השבועה, והרא"ש כתב כן אף אם היתה חלה השבועה.

רא"ש: א' אין בשבועה ביטול עונה לראשונה, שאף שיחיה עם השניה יום ולילה, יכול לקיים עונה עם הראשונה.

ב' מה שנשבע להוציא כל מה שירוויח עם השניה - שבועה זו לא חלה, שהרי מחוייב לפרנס הראשונה.

דרישה: א' קשה, שבסימן קיח' (וכ"פ השו"ע סעיף טז) כתב הטור תשובת הרא"ש במי שנשבע שיתן לפלוני חצי ממנה שירוויח, ולא נשאר די למזונות אשתו, שחלה השבועה?

ב' וצריך לומר שלחלק המשועבד לאשתו - לא חלה השבועה, אך חלה על שאר הסכום שירוויח, בין כאן בין בסימן קיח'.

ג' אמנם בתשובת הרא"ש שם לא משמע כן, שהרי תלה הטעם שחלה השבועה, הואיל ואין שעבוד על גופו.

ט"ז: א' כמו בכלל שאין איסור חל על איסור, אם הוא איסור מוסיף - חל, הוא הדין בחיוב, כגון התם שנשבע שכל מה שירוויח ייתן חצי לשותף, והרי על הצד שירוויח יותר פי שנים או יותר ממזונות אשתו, חלה השבועה, ולכן חלה ב"מוסיף" אף אם לא ירוויח כל כך.

ב' ואחר שהרוויח ובאה האשה ליטול המזונות ולפחות ממחצית של השותף, בזה כתב הרא"ש שאף אם היה מוכר נכסיו אין שעבוד למזון האשה והבנות, קל וחומר באופן שיש רק שעבוד הגוף.

ג' אבל הכא שנשבע לתת "כל" מה שירוויח, אי אפשר כלל

שהיא נאמנת ואפילו לא שהתה י' שנים (טור), **וכופין אותו להוציא מיד, ולא יתן לה כתובה. ואם מגרשה מעצמו בלא כפייה, יתן לה כתובה.** ויש אומרים דאף על פי שיכול לזכות לזאת הכתובה, הואיל ולא יכול לזכר עליה, יכולה לומר מסרתי עצמי לך, ומה אעשה לך יותר (נ"י בשם א"ח). **במה**

זה, שמא אם יתעסק ברפואות יועיל לו, ועד אז יגורו בנפרד, שהרופאים אומרים ששנאת הנבעלת הוא הגורם הגדול לדבר זה.

פרישה: קשה, למה כאן נאמנת ואילו בטוענת שבעלה מורד מתשמיש פסק השו"ע לעיל (סימן עז' סעיף ד' בשם הרמב"ם) שמנסים לפשר ביניהם? ויש לומר שאכן אף שם אם תובעת גירושין, נאמנת וכופים אותו להוציא, אך השו"ע שם מיירי שהיא תובעת כתובה, ולזה אינה נאמנת עד שינסו לפשר ביניהם.

ט"ז: א' ליתא, שאף שם אין כופים להוציא, אך טעם החילוק, דהתם טוענת שיש ריחוק ביניהם, והוא דבר שאפשר לתקן, ולכן שוקדים על תקנתם ומנסים לפשר ביניהם, אבל כאן טוענת שאין לו תקנה, ולכן כופים להוציא.

ב' ואכן אף הכא אם טוען שיש רפואה, ורוצה להתעסק ברפואה, אין כופים לגרש, ואם כפו הוי כפיה שלא כדין.

שו"ע: הטוענת שאין לו גבורת אנשים, תצא בלא כתובה.

בית שמואל: (יט') ואם מודה לדבריה, חייב לתת כתובה, ואף במכחיש אותה - תלוי במחלוקת שכתב הרמ"א לעיל (סימן י"ד סעיף ב') אם האומרת לבעלה "גרשתני" יש לה כתובה.

ביאור הגר"א: (מא') השו"ע כאן כתב כשיטה ראשונה, שאין לה כתובה, אך רוב הפוסקים חולקים שם, וס"ל שיש לה כתובה, וכן כתבו הרשב"א והריב"ש, וכן עיקר.

גבורת אנשים: (פת"ש טז') העיקר להלכה שבין לענין טענת "גרשתני" ובין לענין טענת "גבורת אנשים" נאמנת אף לענין כתובה, אלא אם כן דרשה כתובה שאז אינה נאמנת.

תוספת כתובה:

רא"ש, רשב"א: אף תוספת כתובה אין לה, שלא כתב לה כל מנת שתצא ממנו.

תוס': אין לה תוספת כתובה, דדמי לנכנסה לחופה ולא נבעלה, שיש ספק בגמרא אם יש לה תוספת.

בית שמואל: (יט') נפק"מ אם קדמה ותפסה, שלרשב"א ורא"ש - מוציאים מידה, ולתוס' - אין מוציאים מספק.

באר היטב: (כא') לענין תוספת צריך עיון, ואם תפסה - אין מוציאים ממנה.

שו"ע: ואם עמד וגרשה מרצונו - צריך לתת כתובה.

בית שמואל: (כ') ולענין תוספת, לדעת הרא"ש והרשב"א יש לה כתובה, דדוקא אם יוצאת ממנו בעל כורחו אמרינן שלא כתב לה אדעתא דהכי, אך לתוס' אף זה בכלל הספק, דדמי לנכנסה לחופה ולא נבעלה, ואם עושה העררה ואינו יכול לגמור ביאתו, יש מחלוקת בתוס' אם יש כאן חיבת ביאה, ויש לה תוספת, או לא.

דידעה דבעלה לא ידע בה, אבל גבי "גרשתני" דידע בה, מהימנא, דחזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, וכו' "השמים ביני לבינך" דמשנה אחרונה, תהוי תיובתא דרב המנונא, והא הכא דידעה היא, ובעלה ידע בה, וקתני דלא מהימנא? קסבר רב המנונא הכא נמי היא גופה אמרה - נהי דבביאה ידע, ב"יורה כחץ" מי ידע? ומשום הכי משקרא.

טור: טוענת שאין לו גבורת אנשים, נאמנת, וכופים אותו להוציא מיד, ואם מכחיש אין לה כתובה, אך אם הוציא מעצמו חייב לתת כתובה, ואם מתחילה טענה אין לו גבורת אנשים ויוציא ויתן כתובה, אינה נאמנת.

בית יוסף: התוס' ורא"ש כתבו שכל שאינה תובעת כתובה, נאמנת.

שו"ע: טוענת שאין לו גבורת אנשים, והוא מכחיש אותה, יש אומרים (טור) שהיא נאמנת.

ביאור הגר"א: (לח') הירושלמי מפרש ש"השמים ביני לבינך" מיירי באומרת שאינו יכול לבוא עליה, ולפי זה למשנה אחרונה אינה נאמנת, אף העיקר להלכה כבבלי, שהשמים ביני לבינך היינו שטוענת שאינו יורה כחץ, וזוה למשנה אחרונה אין כופים, אך אם טוענת שאינו יכול לבוא עליה.

רמ"א: (טור) אף בתוך עשר שנים.

ביאור הגר"א: (לט') התוס' כתבו שלמשנה אחרונה אינה נאמנת לטעון אינו יורה כחץ, רק בתוך עשר שנים, ומוכח שבטענת אין לו גבורת אנשים נאמנת אף בתוך עשר.

ט"ז: הטעם שנאמנת, כיוון שטוענת טענה שבעלה יודע אם היא משקרת, לא היתה מעיזה לטעון בשקר.

בית שמואל: (יח') ודוקא שטענה כן בפניו.

בנימין זאב: (באר היטב כ') אף אם לא אמרה בפניו, אך נשמעו דבריו לו, חשיב "בפניו".

גבורת אנשים: (פת"ש טו') גם מדברי מהרי"ק נראה לכאורה כן, אך הריב"ש והרשב"ץ והב"י כתבו דבעינן דוקא בפניו, וכן הלכה, ואף הבנימין זאב ומהרי"ק אפשר שבאו לומר דין אחר, שאף אם אמרה זאת לפני כן שלא בפניו, ושוב אמרה זאת בפניו, נאמנת, ולא אמרינן שאומרת כדי להחזיק דבריה הראשונים.

בית שמואל: (יח') ונאמנת אף אם לא טוענת "בעינן חוטר לידיו", שהרי אינו יכול לקיים עונה.

גבורת אנשים: (פת"ש טו') לחייב אותו להוציא אמנם סגי אם אף לא באה מחמת טענה, אבל לכפות בשוטים - אין כופים אלא אם באה מחמת טענה.

שו"ע: וכופים אותו להוציא מיד.

נודע ביהודה: (תניי' פט' פת"ש טז') לא למהר בגרושין בענין

דברים אמורים, כשאינה תובעת כתובתה. אבל אם תובעת כתובתה, אינה נאמנת, ואף להוציא אין כופין. הגה: ויש אומרים דבזמן הזה שיש נשים חלופות, אינה נאמנת (מרדכי פרק עשרה יוחסין). ומכל מקום במקום שיש חמתללות ואומדנות שאומרת אמת, נאמנת (מהרי"ק שורש ע"ג). ואם יש לתלות שלא יוכל לבוא עליה משום שרחמה כר והיא בתולה, שלא יוכל לבוא עליה מכה רכות שניו וחולשתו, תולים בזה ואין כופין להוציא (תשובת הרי"ב"א סוף אישות). וי"א דאפילו במקום שאין כופין אותו, מכל מקום אין כופין אותה להתפייס עמו, ואין לנין אותה כדין מורדת, אלא מאריכין הדבר עד שיתפסקו או עד שיקשה עשר שנים ולא תלד (מהרי"ק שורש קל"ה).

רמ"א: ו"א (ארחות חיים) שאשה שיצאה מבעלה הואיל ולא יכול לבוא עליה, אף אם יכול לבוא על אחרת, גובה כתובתה. **גבורת אנשים:** (פת"ש יח"א) וכגון שאין לו גבורה כל כך, ואינו יכול לבוא עליה כי רחמה צר, ויכול לבוא על אחרת שרחמה רחב. אבל אם רחמה צר שאינה ראויה כלל לביאה, פסק השו"ע לעיל (סימן קיד' סעיף ב') שתצא בלא כתובה, ומה שכתב הרמ"א שמי שרחמה צר אין כופים להוציא, מיירי שאפשר לתלות שהוא צעיר, ובעתיד יוכל לבעול, אבל אם ברור שאינה ראויה לביאה, תצא בלא כתובה.

שו"ע: (רא"ש) ודוקא שאינה תובעת כתובה, אבל אם תובעת כתובה, אינה נאמנת, ואינו חייב להוציאה. **כנסת הגדולה:** (באר היטב כג') אף אם מרמזת שרוצה כתובה, אינה נאמנת, וכן אם בית דין רואים שהיא מערימה, אינה נאמנת.

מהרל"ח: (שם) אם תפסה מנכסי בעלה, שמעתה אינה צריכה לתבוע כתובה, יש להסתפק אי חשיב כתובעת כתובה ואינה נאמנת, או לא. **הדין בזמן הזה** **רמ"א:** ויש אומרים (תשובת מהר"ם במרדכי) דהאידינא שיש נשים חלופות, אינה נאמנת. **גבורת אנשים:** (פת"ש יח"א) רוב הפוסקים חולקים וס"ל שנאמנת אף בזמן הזה, והורו כן הלכה למעשה. ואין ראייה מהאורחות חיים שכתב בשם רמ"ה שהאידינא אשה אינה נאמנת לטעון "גרשתני" אף בפניו בגלל נשים חלופות, דהתם חמיר טפי שיש לחוש שיוצאת מבעלה בלא גט, ומתירים אשת איש לעלמא, ויש תקנה לתת גט, אבל הכא רק מחייבים אותו לתת גט.

ביאור הגר"א: (מה"מ) מקורו בירושלמי שאם אינו בא עליה, יעשו דרך בקשה, ואמנם להלכה קי"ל כבבלי שנאמנת בטענה זו, אך אחר שחששו האחרונים לנשים חלופות שמשקרות, חזר דינה להיות כפסק הירושלמי.

אשה שטוענת שבא עליה בעת נידתה והוא מכחיש **מהרי"ו:** (באר היטב כב') האידינא שיש נשים חלופות, אינה נאמנת לטעון שבא עליה בנידתה. **משפט צדק:** (שם א') אם אינה תובעת כתובה, וטענה זאת בפניו ובפני הב"ד, נאמנת.

רמ"א: מיהו (מהרי"ק) אם יש אומדנא שהאמת כדבריה, כופים להוציא. **מהרי"ק:** כגון ששהתה עמו שש שנים ולא ילדה. **מהר"ם אלשקר:** (פת"ש כ') איני יודע מה המקור ל"שש

ואם ידוע שיש קטטה ביניהם אינה נאמנת לומר שבא עליה בנדתה, אלא אם כן אומרת שהסיבה של הקטטה - שרוצה לבוא עליה בנדתה, והיא אינה רוצה, ואז נאמנת.

רדב"ז: (ח"ג סימן תו' פת"ש יז' א') בטענה זו אף בזמן התלמוד אינה נאמנת, שדוקא אם טוענת "גרשתני" או "אינו יורה

והוא הדין אם קידש אשה ואסורה להנשא לו ולאחר, כופין אותו להוליא (רש"א). אם טוענת שבעלה אינה שוכב עמה ואינו זא עליה, דינה כדין טוענת שאין לו גבורת אנשים. (רא"ש)

רשב"א: (מיוחסות סימן קמ"א) טוענת שבעלה לא יכול לבוא עליה ולכן דורשת להתגרש, שומעים לה, וכל שכן אם באה מחמת טענה.

רשב"א: (חדשות מכתב יד סימן ריד' א') הטוענת "אינו יכול לבוא עלי" אין ראייה מוכרחת אם כופים אותו להוציא, שהרי בנדרים (צ"א). למשנה ראשונה היתה נאמנת, אבל חזרו לומר שהאומרת השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה, ופירושו בירושלמי דמיירי באומרת שאינו יכול לבוא עליה, ולפירושו זה אין כופים.

(ב' אמנם, לר"י הפירוש של "השמים ביני לבינך" היינו שטוענת שאינו יורה כחץ, ולפירושו דוקא בזה אין כופים למשנה אחרונה, אבל אם טוענת שלא יכול לבא עליה כלל - כופים, אף אם לא באה מחמת טענה, שהרי אף האומר הוא בבגדו והיא בבגדה - כופים להוציא.)

רשב"א: (חלק ז' סימן תיד' א') האומרת שבעלה אינו יכול לשמש, נאמנת, ובאים עליה דרך בקשה ומנסים לפייס אותם, ואם אינה רוצה להתפייס ורוצה שיגרש אותה, מבקשים ממנו לגרש, ואם אינו רוצה, מחייבים אותו לשלם כתובתה אך אין כופים לגרש, אלא מאיימים עליו בדברים, אך לא ינדרונו, ולא יזוהו ולא יצערו אותו בגופו.

(ב' וריצב"א סבור שדוקא אם תבעה רק גירושין, אבל אם אמרה יגרש אותי ויתן לי כתובתי, אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר.)

רשב"ץ: (ח"א סימן א') האומרת שאינו יכול לבעול, אינה נאמנת אלא אם אמרה זאת בפניו, אבל אם אמרה שלא בפניו, אף אם התפרסמו הדבריו והגיעו לאזניו, אינה נאמנת, ואף בפניו היה קשה להאמינה, אלא שר"י פסק שנאמנת, והסכימו עמו האחרונים, אף שהרמב"ן נראה שמפקפק בזה.

(ב' ואף אם אמרה בפניו או הודה מעצמו, אם אמר אלך ואבדוק עצמי, או שטוען שהוא מום עובר ויכול להתרפא בקרוב, שומעים לו, ואם כפוהו למרות שטוען כן, הוי גט מעושה שלא כדין.)

רמ"א: (רא"ש) אשה שטוענת שאינו בא עליה, דינה כטוענת שאין לו גבורת אנשים.

ביאור הגר"א: (מז' כמו בסעיף ג' שאם מורד מתשמיש כופים להוציא, דלא כהירושלמי שאינה נאמנת בזה למשנה אחרונה.)

ט"ז: תימא, שהרי לעיל (סימן עז' סעיף ד') פסק שאם טוענת שהוא מורד מתשמיש עושים פשרה?

גבורת אנשים: (פת"ש כג' א') הרמ"א לא מיירי בטוענת שהוא מורד, ובאמת אינה נאמנת לטוען שהוא מורד, דלא חשיב העזה אלא באופן שטוענת עליו שהוא מקולקל במשהו

כחץ" נאמנת, אבל בטענה שעושה אותו לרשע, אינה נאמנת, ומכל שכן בדורות אלו, שרבתה החוצפה.

(ב' וגם צריך ביאור בטענה שכופה אותה, שאם בדברים - תסרב לשמוע לו, ואם בשוטים - תקבול בית דין, ואם אויב אותה ממש - צריכה לצעוק ויש לה מושיע, ואולי טענתה שאין אדם דר עם נחש בכפיפה, ואינה רוצה להתבזות בכל זמן בבית דין.)

קידושין שאינן מסורים לביאה

קידושין נא. איתמר, קידושין שאין מסורין לביאה - אביי אמר הווי קידושין (וכן הלכה, דהוא הקו"ף של יע"ל קג"מ) רבא אמר לא הווי קידושין.

מהרי"ק: כתב הרשב"א מי שנושא אישה בקידושין שאינן מסורים לביאה, והיא באה מחמת טענה, כופים אותו להוציא.

בית יוסף: משמע ברשב"א שאף אם לא באה מחמת טענה, כל שאינה יכולה להינשא לו, ולא לאחר, כופים אותו להוציא וכן דעת הר"ן ותוס' אף שמדברי הרא"ש לא נראה כן.

רמ"א: (רשב"א) קידש אשה ואינו יכול לבוא עליה לא הוא ולא אחר, כופים להוציא.

בית שמואל: (כ"א) ואז כופים אותו אף אם אינה באה מחמת טענה, כיוון שאינה יכולה להנשא מחמתו.

ביאור הגר"א: (מז') כמו שמצאנו ביבמות (קו.) שאחר שנפסלה ממנו, מחייבים אותו לחלוץ.

גבורת אנשים: (פת"ש כב') אין כופים אלא אם כן באה מחמת טענה, וגם הרמ"א כתב לקמן (סימן קסה' סעיף א') לעניין חליצה שאין כופים אלא אם באה מחמת טענה, וכל שכן שאין לכוף בגט.

בעלה אינו שוכב עמה

רמב"ם: (אישות פרק טו' הלכה טו' הביאו הטור) אמרה בעלי אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ שמוש שמוליד או שאינו יורה כחץ, יאמרו לו שתנסה להיות תחתיו עד שיששהו עשר שנים, אך אם אינה רוצה, אין כופין אותה להיות עמו, ואין לה דין מורדת, אלא יעשו דרך פשרה.

רא"ש: (טור) אשה שטוענת שאין הבעל שוכב בדרך שיכולה להתעבר וכו' ואינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ וכו' אף שנראה שהן שתי טענות, שמתחלה טענה שאינה יכולה להתעבר ממנו, ובטענה זו לא היינו כופין אותו להוציא, ואחר כך אמרה שאינו יכול לבא עליה כדרך כל הארץ, ובטענה זו כופין, יש לנו לפרש דברים בענין שלא יסתרו זו את זו שגם בתחילת דבריה כוונה לומר שלא בא עליה כלל וכופין אותו להוציא.

בית יוסף: איני יודע למה הוצרך לפרש דבריה, יכולים לשאול אותה מה כוונתה.

סעיף ח: אם ידוע שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת, ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שקודם שילך יגרש אותה לזמן.

סעיף ט: אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנשאת, מפני סכנת נפשות, כופין אותו לגרשה כי היא אינה כריכה ללכת אחריו.

מהאב, אין צריך לתת, שלא התחייב אלא אם יכנוס אותה, ואף שהעיקוב מבתו שאינו רוצה להינשא, מכל מקום הוא אנוס בדבר.

טוענת מאיס עלי ויש חשש עיגון

רא"ש: (כלל מג' סימן ח') א' אף שכתב הרמב"ם שהאומרת "מאיס עלי" כופים להוציא, חלקו עליו חכמי אשכנז וצרפת, והסכימו לרבינו תם שאין לכפות.

ב' ואף שתקנו הגאונים לכפות ולהוציא, התקנה לא פשטה בכלל ישראל, וגם השתנה המצב שהגאונים תקנו להציל הטוענת באמת מאיס עלי, והיא כאנוסה בדבר, אבל נשים היום הן חצופות, ובכל עת שתחפון תאמר מאיס עלי לצאת מבעלה, ואשרי יבחר וירחיק הגירושין.

ג' אמנם, אם נותנת אמתלא ורואים הדיינים שיש ממש בדבריה, ויש חשש שיעגן אותה, כופים אותו לתת גט לזמן.

טוענת מאיס עלי ופיתוה במרמה

רא"ש: (כלל לה' סימן ב') אלמנת תלמיד חכם ובת גדולים, שהיה מלמד תינוקות דר בביתה וקידשה והיא אומרת שמואסת בו, אם יראה לרבותי הקרובים לדבר שהמקדש אינו אדם ראוי והגון לידבק בבת טובים ואין זה כבוד בעלה הראשון, ובכלל ובתרמית פיתוה, היה מקום לומר (יבמות קי.) דהואיל ועשה שלא כהוגן הפקיעו הקידושין, ואמנם לא נפקיע הקידושין אך באופן זה יש לסמוך על דברי מקצת רבותינו שפסקו שבטוענת מאיס עלי דכופין אותו לגרשה, אמנם, יש לנסות תחילה לפייסו בממון.

סעיף ט: חייב לברוח מפני אימת מלכות

שו"ע: (רא"ש) מי שחייב לברוח מהמקום שנשאה, מפני שחושש שהמלכות יהרגוהו על מעשיו, כופים אותו שיגרש את אשתו.

רמ"א: שהיא אינה חייבת ללכת אחריו.

ביאור הגר"א: (נ' א') לקמן (סעיף כא') התבאר שאין כופים אלא במקום שמפורש בגמרא לכפות, ולכן צריך לומר כאן שעושים כמו בסעיף הקודם, שמשביעים אותו להיות אתה או יתן גט.

ב' ואף שאם מונע ממנה כל ענייני אישות כופים להוציא, הכא שרוצה שתבוא לעיר אחרת ויקיים ענייני אישות, אלא שהיא אינה רוצה ואינה חייבת ללכת עמו, מכל מקום לא חשיב שמפורש בגמרא שכופים.

רא"ש: אמנם, אם רשאי להשאר בעיר, אלא שבעיר אחרת הוא מוכתב למלכות, אין כופים אותו להוציאה.

שאינן בידו לתקן, וחייב להוציאה, אבל הכא אף לדבריה יכול לחזור בו, ויכולה להעיז בזה.

ב' אלא מיירי שטוענת שאינו שוכב עמה בגלל שאינו יכול או אינו בקי בביאה, אף שפשט הרמ"א לא משמע כן.

סעיף ח: רוצה ללכת למדינת הים

שו"ע: (רא"ש כלל מג' סימן יג') רוצה הבעל ללכת למדינת הים, ואשתו חוששת שתתעגן, ישביעו אותו שלא ילך, או שיתן לה גט לזמן, שאם לא יבוא עד אותו זמן, יהיה גט.

ריב"ש: (פת"ש כד') כוונת הרא"ש שאין זה כפיה על הגט, אלא כופים אותו על מה שחייב לעשות, ואם יתן גט - יפטר.

ביאור הגר"א: (מח') דאין לו לצאת לחו"ל בלא רשותה, שמבטל עונתה, ובית דין כופים ומנדים אף על דבר שהוא רק מדברי סופרים.

בית מאיר: (פת"ש כד') א' מדברי הריב"ש משמע שדוקא בגלל שיש שני צדדים לא הוי גט מעושה, ואם כן במקום שהבעל חשוד על השבועה אי אפשר להשתמש בתקנה זו.

ב' אבל ברא"ש לא משמע כן, אלא תלוי בדעת הבית דין, ואם הוא אדם שלא נאמן עליהם, או שחשוד על השבועה, יכפו אותו לתת גט לזמן, ואין זה כפיה על הגט, שהרי הדבר תלוי בידו, שאם ירצה - יחזור ולא יהיה גט, ואם החליט להשאר בחו"ל הרי הגט חל מרצונו, ופרט לזה, אם מעגן אותה ומונע ממנה כל ענייני אישות, נמצא למפרע שהיתה הכפיה כדין.

פתחי תשובה: (כד') לפי מה שכתב בספר גבורת אנשים שאף אם מונע ממנה כל ענייני אישות אין לכפות, אם כן אין להשתמש בהיתר זה רק באופן שבית הדין יכולים גם להשביע אותו, ונותנים לו הברירה לבחור.

מאיס עלי

רא"ש: (כלל מג' סימן ו') א' אף שכתב הרמב"ם שהאומרת "מאיס עלי" כופים להוציא, חלקו עליו חכמי אשכנז וצרפת, והסכימו לרבינו תם שאין לכפות, וכיון דאיכא פלוגתא דרבוותא למה נכניס ראשינו בין ההרים הגדולים ולעשות גט מעושה שלא כדין ולהתיר א"א וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל.

ב' ועל להבא אני אומר, אך אם כבר עשו מעשה על פי הרמב"ם, אין להוציא.

ג' ואם אביה פסק להכניס לחתן נדוניא, והארוסה טוענת מאיס עלי ואינה רוצה לשיכנוס אותה, והחתן תובע הנדוניא

סעיף י: נשא אשה ושהתה עמו עשר שנים ולא ילדה, יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד. ואם לא ירצה, כופין אותו עד שיוציא. ואם אמר איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי שלא אתיחד עמה, בין שאמרה היא בין שאמר הוא, אין שומעין לו, אלא יוציא וישא אשה הראויה לילד. הגה: יש אומרים דכ"ז דל"א הוליד כלל, אבל אם הוליד זרע קיימא, אף על פי של"א קיים עדיין פריה ורביה, אין כופין להוליא (ריב"ש סימן ט"ו). ועיין לעיל סימן א' דזמן הזה אין נוהגין לכופו כלל. ונאמן האיש לומר שזדע בעלמו שאינו מוליד, ואין כופין אותו לישא אשה (נ"י פרק הבא על יבמות).

סעיף י: שהו עשר שנים ולא ילדה

יבמות סד. משנה. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי לבטל. גמרא. תנו רבנן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, יוציא ויתן כתובה.

כתובות עז: אמר רב יהודה אמר רב אסי, נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - אין כופין אותו, ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל, אפילו נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - כופין אותו, תנן אלו שכופין אותו להוציא וכו' ליתני נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו? וכו' אלא אמר רבי אבא, הא והא - בשוטי, התם (במנויים במשנה) כי אמרה "הוינא בהדיה" - שבקינן לה, הכא (בשהה עשר שנים) אף על גב דאמרה "הוינא בהדיה בשהדי" - לא שבקינן לה.

שו"ע: שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, יוציא ויתן כתובה.

באר היטב: (כד') ואם אין לו לשלם הכתובה, תהיה עליו הכתובה לחוב.

בית שמואל: (כב') א' לרוב הפוסקים אף אם אינה טוענת שאינו יורה כחץ יש לה כתובה, אבל אם הוא טוען שודאי הקלקול ממנה, והיא אינה יודעת, לרי"ף אין לה כתובה אף אם הוא רוצה לגרשה, עד שתטען שאינו יורה כחץ.

ב' ומכל מקום, משמעות השו"ע בסעיף ו' שפסק כהרמב"ם, שבכל מקרה חייבת לטעון שאינו יורה כחץ, וקשה איך פסק כאן שאף בלא שטוענת ברי יש לה כתובה?

רשב"א: מבואר בירושלמי שאם היו לו ילדים ומתו, מונה עשר שנים משעה שמתו.

שאלה: (פת"ש כה') מתו בניו, וכבר עברו יותר מעשר שנים מאז שמת האחרון, ורוצה ללכת לארץ ישראל אולי יזכה להבנות שם, ואשתו אינה רוצה ללכת עמו, וגם אינה רוצה לקבל גט, אלא אם כן יתן לה סך מסויים, והבעל רוצה לישא אחרת.

נודע ביהודה: (תניי קב' פת"ש כה') א' העיקר בירושלמי כמו שכתב הרשב"א, שאף אם ילדה בעבר, כל שעברו עשר שנים מיום שמת האחרון, צריך להוציאה.

ב' מהר"י מינץ הרעיש על אחד שנשא אשה על אשתו בנסיבות דומות, ונחלקו האחרונים אם הרעיש עליו דוקא בגלל שהיה יכול לגרש הראשונה ולא גירש, וכן נראה עיקר, או דלמא אף אם אין יכול לגרש הראשונה - אין להתיר לישא

אחרת.

ג' גם אם נניח כדעת החולקים שאסור לו לישא אחרת אף אם רוצה לגרש הראשונה ואינו יכול, מכל מקום אם יש לו היתר מאה רבנים - ודאי דשרי.

ד' ואף שלא נוהגים להוציא האידנא, ושמא חוששים לפוסקים שדין זה לא נוהג בחו"ל, מכל מקום אם הוא רוצה לעלות לארץ ישראל, ודאי שמוותר לשאת אחרת, ומכל מקום, משום שהדור פרוץ אין להתיר אלא על ידי היתר מאה רבנים, ואינו חייב לעלות מיד, אלא ישא אחרת ויתנה עימה שאם לא תלד עד זמן פלוני - היא חייבת לבוא איתו לארץ ישראל.

ה' הואיל והראשונה מסרבת לקבל הגט, אינו חייב בשאר כסות ועונה, ולא בכתובה, ולא דמי למי שנושא אשה על אשתו השוטה, שצריך להשליש כתובה, דהתם אינה יכולה לקבל הגט, משא"כ אשה זו שיכולה ואינה רוצה.

ו' וכן פסק הגאון הרב רפאל הכהן, וכן עיקר להלכה שיתירו לו על ידי מאה רבנים משלוש מדינות, ואין צריך דוקא "רבנים" וסגי ב"לומדים".

שו"ע: לא ילדה עשר שנים, יוציא או ישא אחרת.

בית שמואל: (נג') הוא יכול לבחור בין שתי האפשרויות, אבל היא אינה יכולה לומר שמעדיפה שישא אחרת, שפעמים שלא יתנו לו אשה אם יש לו כבר אחת, ואף אם היא טוענת שאינו יורה כחץ, וחייב לתת לה כתובה בגלל טענה זו, מכל מקום יוציא וישא אחרת, שמא לא זכה להבנות מהראשונה ויבנה מהשניה.

שו"ע: ואם אינו רוצה לישא אחרת, כופים אותו להוציא.

ביאור הגר"א: (נד') שהגמרא דנה בדברי רב תחליפא שאומר שכופים, משמע שכן הלכה.

שו"ע: ואף אם אומרים שיהיו יחד ולא יתייחדו, אין שומעים להם.

ט"ז: ואין מאמינים לו שישא אחרת.

רמ"א: ויש אומרים (ריב"ש) שאם כבר הוליד ממנה בן של קיימא, אף שעדיין לא קיים המצוה, אין כופים להוציא.

בית שמואל: (כד') שם כתב שדוקא שאשתו עדיין ראויה להוליד, אך אם היא כבר זקנה - כופים להוציא.

מעיל צדקה: (פת"ש כו') אף שמדברי הריב"ש משמע כן, מכל מקום מדברי הנמוקי יוסף נראה שכל שיש לו בן או בת, אין כופים להוציא, ואין לחדש מליבנו חומרא אחר שסתמו הנמוקי יוסף ושאר פוסקים, וכן ראינו מעולם מעשים אצל

סעיף יא: הלך בסחורה בתוך י' שנים, או שהיה הבעל חולה, או שהיתה היא חולה, אף על פי שמשמשים יחד, או שהיו חבושים בבית האסורים, אין עולים להם אותו זמן מהמניין.
סעיף יב: הפילה, מונה מיום שהפילה. אם הפילה וחזרה והפילה שלש פעמים, הוחזקה לנפילים, ויוציא ויתן כתובה, ומכל מקום מותרת לינשא לאחר.

רא"ש: יש אומרים שדין זה לא שייך בחו"ל, שתולים ששיבת חו"ל גרמה שאינו יולד, ואין לסמוך על זה, שהרי רוב מוחלט יולדים בחו"ל, ודוקא באברהם שציווהו ה' ללכת לארץ ישראל והתעכב, אמרינן שבגלל העיכוב לא הוליד.

רמב"ן: אף בחו"ל מי ששהה עם אשתו עשר שנים ולא הולידה, יוציא, ורק אם באמצע הזמן עלה לארץ ישראל, אמרינן שאין השנים הראשונות בחו"ל עולות, ומונה עשר שנים מאז שהגיע לארץ.

רא"ש: והוא הדין בכל דבר שאפשר לתלות שמחמת עונש לא נפקדו, כגון מחלה או בית האסורים, ואין הכוונה למחלה המונעת מהם תשיש, שזה פשוט, אלא אף מחלה שיכולים לשמש, אינה עולה, וכן בחבושים בבית האסורים, אף שהיו שם יחד ויכולים לשמש, אין עולה מן המניין, שתולים שהעוון שגרם להם להיות חולים או חבושים, מנעם גם מללדת.

ירושלמי: (פ"ו ה"ו) ותני כן חלתה היא או שחלה הוא או שהלך לו למדינת הים - אינן עולין.

שו"ע: אם יש לתלות בסיבה אחרת מדוע לא התעברה, כגון שהיה אחד מהם חולה, או בבית האסורים, או הלך הבעל למדינת הים, אין זמן זה עולה למניין עשר שנים.

בית שמואל: (כו) ואם באו מחוץ לארץ לארץ ישראל, מונים עשר שנים מזמן זה.

מעיל צדקה: (פת"ש כז) אף ימים שהיתה נדה עולים למניין עשר שנים, כך מוכח בגמרא, ודלא כדעת החולקים.

פתחי תשובה: (כז) בגמרא יש ראייה רק לימי הראיה, אך מה שהחמירו שתשב ד' נקיים אין ראייה שאף הם עולים, אך מסתימת הפוסקים מבואר שאין לחלק בזה.

מעיל צדקה: (פת"ש כז) אך אפשר שמי שהיתה זבה ימים רבים, הוי בכלל חולי, ואינם עולים לה, ואם לא שימש בעונה הראויה לו, יש להשלים, אף ודאי שכל תלמיד או מלמד יש לו דין של תלמיד חכם, וסגי לו בעונה בשבוע, ולא שייך לחייבו כדין טיילים, והאידנא אף בשאר אדם לא שייך עונת טיילים דהכבידו עולם עלינו וכו'.

סעיף יב: התעברה והפילה

יבמות סד. משנה. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי לבטל, ואם הפילה - מונה משעה שהפילה.

יבמות סה: הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה, הוחזקה לנפילים.

רשב"א: (ח"ג סימן שלט) דוקא אם לא ילדה מתחילה, אבל אם ילדה בן ושוב הוחזקה לנפילים, או מתו הבנים, או נמצא אחד סריס שלא קיים המצוה, מכל מקום הסתחפה שדהו, ואינו

אנשי שם, שלא גירשו נשותיהם הזקנות אף שהיה להם רק בן או בת.

שב יעקב: (באר היטב כה' (הוספות)) אין מוטל כלל על הבעל, ואין לו אפילו מצוה, לכופף ולהוציא את אשתו שאין לו בנים ממנה.

רמ"א: (ריב"ש) ועיין לעיל סימן א' סעיף ג' שבזמן הזה נהגו שאין כופים להוציא.

שאלה: (פת"ש כז) אדם חולני, שאשתו אשת חיל, ומטפלת בו, ומניחה לו לגדל יתום בביתו, והוא יכול ללמוד תורה בנחת, אך לא ילדה לו עשר שנים, ושואל עם חייב לגרשה או דלמא אין איסור אם ישאר במצב זה בשב ואל תעשה?

בגדי כהונה: (א' פת"ש כז) א' אינו חייב לגרש, שהרי יש אומרים שדין זה אינו נוהג בחו"ל.

ב' ועוד, הרי הוא חולה, ויש אומרים שאין זמן המחלה עולה מהמניין.

ג' ואף לאומרים ששייך אף בחו"ל ואף בחולה, כל שיכול לשמש, מכל מקום אינו חייב לגרש, כי כתובתה מרובה וצריך לתת לה כל הוננו, ומבואר בבית יוסף (או"ח סימן תרנו) וברמ"א (שם סעיף א') שאין חייב להוציא יותר מחומש על מצוות עשה.

ד' ועוד, שאינו יודע אם תזדמן לו אשת חיל כזו, שנותנת לו ללמוד, ומי שחשקה נפשו בתורה התיר לו הרמב"ם לבטל המצוה אף אם אין קצבה לזמן.

ה' ואף הרא"ש שכתב שאף במי שחשקה נפשו בתורה, יש לעשות קצבה לביטול המצווה, הכא שהתעסק כבר במצוה זו, ולא ברור אם יבנה מאחרת, מודה הרא"ש שיכול להמשיך ללמוד בלא קצבה.

ו' ולכן ירבה בלימוד התורה יותר, וימשיך לגדל יתום בתוך ביתו כאשר עשה עד הנה, וטוב לו.

רמ"א: (נמוקי יוסף) ונאמן האיש לומר שאינו ראוי להוליד, ואין לכפותו לשאת אשה.

בית שמואל: (כה) שכל שאינו מבטל המצוה דרך מרד, נאמן על עצמו.

חכמת שלמה: (סימן א') אם היו לו ילדים ומתו, וגם מגדל יתום דהוי כאילו ילדו, לכו"ע קיים את המצוה.

סעיף יא: היה חולה או בבית האסורים

יבמות סד. תנו רבנן נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, יוציא ויתן כתובה, שמא לא זכה להבנות ממנה, אף על פי שאין ראייה לדבר - זכר לדבר, "מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען" ללמדך שאין ישיבת חו"ל עולה לו מן המניין, לפיכך, חלה הוא או שחלתה היא, או שניהם חבושים בבית האסורים, אין עולין לו מן המניין.

סעיף יג: הוא אומר הפילה בתוך עשר, כדי שתשב עמו, והיא אומרת לא הפלתי, היא נאמנת.
סעיף יד: הוא אומר הפילה שנים, והיא אומרת הפלתי ג', היא נאמנת.
סעיף טו: בכל זה משביעה שבועת היסת שלא הפילה, או שהפילה ג', שבטענה זו יתחייב ליתן לה כתובה.
סעיף טז: שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, והוציאה, מותרת להנשא עם השני. שהתה עם השני עשר שנים ולא ילדה, דינה עמו כדינה עם הראשון.

חייב להוציא, אלא יכול לישא אחרת.
שו"ע: אם התעברה והפילה, מתחיל למנות שוב עשר שנים מיום שהפילה, אמנם אם הפילה שלוש פעמים, הוחזקה להיות מפילה.

בית שמואל: (כז) ואין להחמיר להחזיקה כבר בפעם השניה, שהרבה מפילות בתחילת הריון, ואף שכתבו התוס' ורא"ש בשם ר"ש שלרבי אם הפילה פעמיים כבר היא מוחזקת - לא קי"ל כדברי הר"ש.
רא"ש: היה נראה לומר שאם הוחזקה בנפלים, אסורה אף להינשא לאחר שלא קיים המצוה, ואם נישאת לו, תצא בלא כתובה, אך רש"י ורי"ף פירשו שהוחזקה להפיל דוקא מבעל זה, אך מותרת להינשא לאחר, ודברי, אף על פי שדברי טעם הם, בטלים הם כנגד דברי רבותינו.

שו"ע: (רי"ף) הוחזקה להיות מפילה, יוציא ויתן כתובה, אך היא מותרת להנשא לאחר.
בית שמואל: (כח) א' הא דחייב לתת כתובה - שמא מזלו גרם, שלא זכה להבנות ממנה.

ב' ואף לרמב"ם שתמיד צריכה לטעון "אינו יורה כחץ" כדי לקבל כתובה, התם נמי כשטוענת כן, הטעם שהוא חייב לשלם כתובה משום דאמרינן שבגלל מזלו הרע לא זכה להבנות ממנה, ולכן אינו יורה כחץ.

בית מאיר: קשה, שנראה שיש יותר לתלות את הקלקול באשה, ולמה לרמב"ם חייב לתת כתובה?
ביאור הגר"א: (נז) הא דמותרת לאחר, מטעם שתולים שדוקא הראשון לא זכה להבנות ממנה.
שלטי הגבורים: (באר היטב כח) אינה מותרת אלא למי שכבר קיים פריה ורביה.

סעיף יג: טוענת שלא הפילה בנתיים
יבמות סה: הוא אמר אפלת בגו עשר והיא אמרה לא אפליה, אמר רב אמי, אף בזו היא נאמנת, דאם איתא דהפילה - נפשה בעקרתה לא מחזקה.
שו"ע: היא רוצה לצאת אחר עשר שנים, והוא טוען שבינתיים הפילה ויש למנות עשר שנים מחדש, והיא מכחישה, היא נאמנת.

בית שמואל: (ל' א') כתב הנמוקי יוסף שאין לחשוש שמא עיניה נתנה באחר, דמיירי שלא היא תובעת הגרושין אלא בית דין רוצים לכפות אותו לגרש.

ב' ואפשר דס"ל שיש חשש זה אף אחר עשר שנים, והא

בית שמואל: (ל"א) אף שאין ביניהם הכחשה על הממון, מכל מקום הוי הכחשה אם הגיע כבר זמן פרעון, וקי"ל בחו"מ (סימן עג' סעיף ד') שבטענה זו חייב שבועה.

סעיף טז: נשאת לאחר ולא ילדה עשר שנים
יבמות סד. משנה. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא

סעיף יז: גירשה, לא תנשא לשלישי. ואם נשאת לשלישי, תצא שלא בכתובה, אלא אם כן יש לו אשה אחרת, או שקיים מצות פריה ורביה. ואם הכיר בה, יש לה כתובה. **סעיף יח:** שהתה עם השלישי עשר שנים ולא ילדה, אם לא גבתה כתובה מהראשונים, לא תגבה. ואם גבתה, לא תחזיר.

סעיף יט: הוציאה השלישי בלא כתובה, ונשאת לרביעי וילדה, אינה יכולה לגבות כתובה מהשלישי, דשמא עתה נתרפאה.

סעיף כ: כל הנושא אשה בעבירה, אפילו באיסור דרבנן כגון שניות, כופין אותו להוציא. **סעיף כא:** כל אלו שאמרו להוציא, כופין אפילו בשוטים. ויש אומרים שכל מי שלא נאמר בו בגמרא בפירוש כופין להוציא, אלא יוציא בלבד, אין כופין בשוטים אלא אומרים לו חכמים

(ב') ודעת הנמוקי יוסף שאף אם לא גבתה, יכולה לגבות מהם, דטענה "השתא הוא דכחשי" היא מדין ודאי, וכן נראה דעת המרדכי.

(ג') ולתוס' ורא"ש דוקא אם נתנו לה מרצונם אינה חייבת להחזיר, אבל אם תפסה - מוציאים מידה, שהרי אינה טוענת ב"ברי".

סעיף יט: נשאת לרביעי וילדה

יבמות סה. איבעיא להו, נשאת לרביעי והיו לה בנים, מהו דתיבתעיה לשלישי? אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך, דמצי אמר לה "אנא אדעתא דהכי - לא גרשתיך!" מתקיף לה רב פפא, אי איהי שתקא אנן מי שתקינן? נמצא גט בטל ובניה ממזרין! אלא אמרינן - השתא הוא דברייתא.

שו"ע: הוציאה השלישי בלא כתובה, ונשאת לאחר וילדה לו, אינה יכולה להוציא הכתובה מהשלישי, שיכול לומר עתה נתרפאת.

סעיף כ: הנושא אשה בעבירה

כתובות עז. אמר רב יהודה אמר רב אסי, אין מעשין אלא לפסולות, כי אמריתה קמיה דשמואל אמר כגון אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר.

ירושלמי: (פרק ט' הלכה ד') שמואל אמר אין מעשין אלא לפסולין, שמואל אמר אין מעשין אלא כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, והא תנינן שניות? לא בגין דא אמר שמואל (שמואל לא בא לאפוקי שניות, שבאמת אף בהן כופים, אלא בא לאפוקי שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה) והא תנינן וכו'.

שו"ע: כל הנושא אשה בעבירה אף באיסור דרבנן, כופים אותו להוציא.

סעיף כא: האם כופים בשוטים

כתובות עז. אמר רב, האומר איני זן ואיני מפרנס - "יוציא" ויתן כתובה. אזל רבי אלעזר אמרה לשמעתי קמיה דשמואל, אמר - אכסוה שערי לאלעזר! עד "שכופין" אותו להוציא - "יכפוהו" לזון.

כתובות עז: נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה - אין כופין אותו, ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל, אפילו נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה - כופין אותו, תנן אלו

ילדה, אינו רשאי לבטל, גירשה - מותרת לינשא לאחר, ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים.

שו"ע: הוציא את אשתו אחר עשר שנים שלא ילדה, מותרת להנשא לאחר, ואם גם השני שהה איתה עשר שנים ולא ילדה, דינו כמו הראשון.

סעיף יז: לא תנשא לבעל שלישי

יבמות סה. תנו רבנן ניסת לראשון ולא היו לה בנים, לשני ולא היו לה בנים, לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים, נשאת למי שאין לו בנים, תצא בלא כתובה.

שו"ע: יצאה משני בעלים כי לא ילדה עשר שנים, לא תנשא לבעל שלישי.

בית שמואל: (לב') בנישואין קי"ל כרבי, שכבר בשני בעלים יש חזקה, ומכל מקום לענין ממונות אינה חזקה עד פעם שלישית, משום הכי יש לה כתובה משני.

שו"ע: ואם נשאת לשלישי תצא בלא כתובה, ואם הכיר בה שהיא עקרה (בה"ג) יוציא ויתן כתובה, ואם יש לו אשה או שקיים פריה ורביה, אינו חייב להוציאה.

בית שמואל: (לג' א') הואיל ולא קיים פריה ורביה, חייב להוציאה מיד, אלא שלענין מומן יש חילוק, שאם הכיר בה יש לה כתובה, ואם לאו - אין לה כתובה, דהוי כמקח טעות.

(ב') ואם כבר קיים פריה ורביה או שיש לו אשה אחרת, חייב לתת לה כתובה אף אם לא הכיר בה, דלא הוי מקח טעות באופן שאינו חייב לקיים המצוה עם אשה זו.

סעיף יח: נשאת לשלישי ולא ילדה

יבמות סה. איבעיא להו, נשאת לשלישי ולא היו לה בנים, מהו דליתבעוה הנך קמאי? מי מצו אמרי לה "איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת" או דלמא מצית אמרה להו "השתא הוא דכחשי"? מסתברא מצית אמרה להו השתא הוא דכחשי.

שו"ע: שהתה גם עם השלישי עשר שנים ולא ילדה, אם לא גבתה כתובה מהראשונים, לא תגבה, ואם כבר גבתה, אינם יכולים להוציא ממנה.

בית שמואל: (לד' א') דעת התוס' ורא"ש שאם לא נתנו - יכולים לומר לה, מוכח שהקלקול ממך ואין לה כתובה, אך אם כבר גבתה, אינם יכולים להוציא ממנה, שיכולה לומר עתה התקלקלתי.

חייבוך להוציא, ואם לא תוציא מותר לקורחך עבריין. הגה: וכיון דליכא פלוגתא דרבוותא, ראו להחמיר שלא לכוף בשוטים, שלא יהא הגט מעושה (הרא"ש). אבל אם יש לו אשה בעצירה, לכ"ע כופין בשוטים.

כופים, אלא מוסיפים על הכתובה כדין מורד.

לכפות מי שאשתו לא ילדה עשר שנים

בית שמואל: (לה) מי שלא ילדה עשר שנים, דעת הרמב"ם והרי"ף שכופים להוציא, אך בהגמ"ר כתב שצריך עיון אם האידנא שגזר רבינו גרשום - אם יכול לגרשה בעל כורחה, ואחר כך כתב שמפורש בתשובת רבינו גרשום שיכול לגרשה בעל כורחה.

דגול מרבכה: בתשובת רבינו גרשום לא מפורש שיכול לגרשה בעל כורחה, אך מכל מקום מוכח שם שלא גזר במקום מצוה.

בית שמואל: (לה) א' והריב"ש כתב שחכמי הדורות העלימו עיניהם שלא לכפות, שאי אפשר לכפות את כולם, ובפרט שבארצו לא התפשט החרם ויכול לישא אחרת.

ב' לדין שנוהגים בחדר"ג שייך רק טעם ראשון, ומכל מקום, אף שאין בית דין כופים, יש חיוב על כל אחד להוציא אשתו שלא ילדה, ויכול לגרשה אף בעל כורחה.

ושב יעקב: (פת"ש כט) א' העיקר להלכה שאף במקום שלא ילדה עשר שנים אמרינן שתיקן רבינו גרשום, ואין לגרש בעל כורחה, ואף אם יש ספק בדבר - הוי ספק איסורא ולחומרא.

ב' ואין לומר שהיא לא עדיפה ממנו, ואם אינו ראוי להוליד כופים אותו להוציא, ואם כן יש לכפות אף אותה, דאף באינה יולדת תולים החסרון בעל הואיל והוא מצווה, ואם כן היא עדיפה ממנו.

ג' ומטעם זה גם אין לעשות לה הרחקות דר"ת, שהרי אינה חייבת להתגרש, וכן אינו יכול למנוע ממנה שאר כסות ועונה, ולא שייך לומר "קים לי" כפוסקים שאני יכול לכפות אותה לקבל הגט, שהרי יש ספק איסור אם מותר להוציא בעל כורחה, והוא צריך להחמיר.

ד' והבית שמואל כנראה לא ראה תשובת הרש"ל שמפורש שם לאסור, וכן נראה בדברי הרמ"א לעיל (סימן א' סעיף י') שהאידנא אין כופים אותה לקבל גט, מזה שהתיר שם לישא אחרת, ולא התיר לגרש.

בית מאיר: (פת"ש כט) אינו מוכרח, דלמא התם מיירי במי שאינה יכולה לקבל גט, דומיא דנשתתית, וצריך עיון.

נודע ביהודה, תורת יקותיאל: (פת"ש כט) אין לגרשה בעל כורחה.

מעיל צדקה: (פת"ש כט) מעיקר הדין מן הראוי שיכפו הב"ד בשוטים לכל שוהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה שיוציאנה ויתן לה הכתובה וכל הסברות שכתבו הפוסקים שלא לכוף בזה אין בהם כדי סמיכה.

ביאור הגר"א: (סימן א' סק"י) כל מה שכתבו הפוסקים לאסור להוציא בכפיה, הם טענות דחויית.

שכופין אותו להוציא וכו' ליתני "נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה כופין אותו"? **אמר רב נחמן** לא קשיא, הא - במילי, הא - בשוטי, **מתקיף לה רבי אבא** "בדברים לא יוסר עבד"? אלא אמר רבי אבא, הא והא - בשוטי, התם (במנויים במשנה) כי אמרה הוינא בהדיה - שבקינן לה, הכא (בשהה עשר שנים) אף על גב דאמרה הוינא בהדיה - לא שבקינן לה.

ירושלמי: (פרק ט' הלכה ד') שמואל אמר אין מעשין אלא לפסולין וכו' והא תנינן המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס יותר מיכן "יוציא" ויתן כתובה? שמענו שהוא "מוציא" שמענו "כופין"?!

א' רש"י, ר"י: כל הנך דקתני בהו "יוציא" - כופין אפילו בשוטים.

טור: גם הרי"ף סובר שבכל מקום שנאמר "יוציא" - כופים אפילו בשוטים.

בית יוסף: הרי"ף אמנם כתב כן לגבי שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה, שכופים, אך לא כתב בזה כלל שבכל מקום שנאמר "יוציא" - כופים, ואמנם, הרא"ש כתב כן בשם הרי"ף, והתוס' והמרדכי הביאו בשם ר"י שסובר כן.

ב' רבינו חננאל: כל היכא דאמור רבנן "יוציא" ויתן כתובה - "אין כופין", אלא אומרים לו שחכמים חייבוהו לגרש, ואם לא תגרש מותר לקרוא לך עבריין, ואין כופים אלא במקום שמפורש בש"ס שכופין, כגון הנושא בעבירה והאומר איני זן ואיני מפרנס.

רא"ש: כיון שנחלקו הראשונים, ראוי להחמיר שלא לכוף בשוטים כדי שלא יהא גט מעושה.

שו"ע: (רי"ף כרבי אבא) כל אלה שכתבו בש"ס "יוציא" - כופים אותו להוציא אף בשוטים, ויש אומרים (ר"ח ותוס' כרב נחמן) שאין כופים אלא במי שכתוב להדיא בש"ס שכופים, אבל אם דינו רק ש"יוציא" - אין כופים, אלא אומרים לו, חכמים מחייבים אותך לגרש, ואם לא - מותר לקרוא לך עבריין.

רמ"א: (רא"ש) ומכיוון שיש מחלוקת בדבר, ראוי שלא לכוף, שלא יהיה חשש גט מעושה, אבל אם נשא אשה בעבירה - לכ"ע כופים לגרש.

בית שמואל: (לה) א' נשא אשה בעבירה, או נשא אשה מאיסורי שניות דרבנן, או כל אלו שמפורש בש"ס שכופים והתבאר דינם בתחילת הסימן - כופים אף בשוטים.

ב' כל אשה שכופים מחמתה את הבעל להוציאה, אין להן תוספת כתובה.

ג' מי שלא ילדה עשר שנים, יש לה תוספת, דלא חשיב מחמתה.

ד' באה מחמת טענה כופים בשוטים, אך ברשב"א כתב שאין

וכל מקום שאין כופין בְּשׁוֹטֵים, אין מנדין אותו גם כן (מרדכי ריש המדירה). ומכל מקום יכולין ליגזור על כל ישראל שלל לעשות לו שום טובה או לשלם וליתן עמו (שערי דורא בשם ר"ת ובמהרי"ק), או למול בניו או לקבצו, עד שיגרש (בנימון זאב רפ"ט). ובכל חומרא שיראו בית דין יכולין להחמיר בכהאי גוונא, ומלבד שלל ינדרו אותו. אבל מי שאינו מקיים עונה, יכולין לנדותו ולהחרימו שיקיים עונה או שיגרש, כי אין זה כפייה, רק לקיים עונתו, וכן כל כיוצא בזה (ריב"ש סימן קכ"ז). וכן, מי שיגרש אשתו בגט כשר, ויאלץ קצת לעז על הגט, מותר לכופו לתת גט אחר.

הרחקות דר"ת

רבינו תם: (ספר הישר תשובה כד' אחר שהאריך לאסור כפיה בטוענת מאיס עליי) אך אם כל רבותינו שוין בדבר, תגזרו באלה חמורה על כל איש ואשה מזרע בית ישראל הנלוים אליכם, שלא יהו רשאים לדבר עמו, לישא וליתן עמו, להאריחו ולהאכילו ולהשקותו וללוותו ולבקרו בחלותו. ועוד יוסיפו חומר ברצונם על כל אדם, אם לא יגרש ויתיר אותו האיש את הילדה הזאת, שבזה אין כפייה עליו, שאם ירצה מקיים, והוא לא ילקה בגופו מתוך נידוי זה, אך אני נתפרד מעליו, וכל שיהא זכור בגזרתם וגזרתנו ישמור אותה, ואם יעבור שוגג לא תחול על השוגג. ואם כך יעשו רבותינו נראה דרך הישרה.

רמ"א: (ר"ת) כל מקום שאין כופים מספק, יכולים הציבור להתרחק ממנו עד שיגרש, ולא לעשות לו שום טובה, ולא לישא וליתן עמו, ולא למול את בניו ולא לקבור אותם, וכן שאר דבריו בכה"ג שיראה לבית הדין, חוץ מנדוי.

ביאור הגר"א: (סו"ד) שאין זה כפיה, שהרי יכול ללכת לעיר אחרת, וכל שאין עושים מעשה בגופו - לא חשיב "עישוי", ואנו מתרחקים ממנו על שעבר על דברי חכמים.

מהריב"ל: (פת"ש ל') האידנא ההרחקות הוי כנדוי, ולכן אין להרחיק, ורק אומרים לו מותר לקרוא לך עבריין.

גבורת אנשים: (פת"ש ל') טוב להחמיר.

רמ"א: (ריב"ש) מי שלא מקיים עונה, יכולים לנדותו ולהחרימו עד שיקיים או יגרש, דהחרם הוא שיקיים המצוה, ולא כפיה על הגט.

גבורת אנשים: (פת"ש לא"א) איני יודע למה הביא שיטת הריב"ש, הרי הריב"ש ס"ל שמי שלא מקיים עונה, אין כופים אותו לגרש, ולכן כתב שהכפיה היא לקיים המצוה, אבל הרמ"א עצמו לא חלק על השו"ע לעיל (סימן עז' סעיף א') שפסק שאם אינו מקיים עונה, כופים אותו להוציא.

(ב') ומכל מקום העיקר להלכה שמורד מתשמיש - אין כופים להוציא, ואף אם מונע ממנה כל ענייני אישות יש להחמיר, ורק אם כן באה מחמת טענה - כופים.

התעורר ספק בגט

רמ"א: (מרדכי) מי שנתן גט מרצונו, והתעורר ספק בגט שלו, אפשר לכופו אותו לתת גט אחר.

חכמת שלמה: (א') לדין זה בעיני שני תנאים, האחד, דוקא אם מחמת אותו ספק אסורה להינשא, שנמצא שאם לא יתן לה גט מעגן אותה, ועוד צריך לומר דמיירי באופן שהגט כשר מהתורה ופסול רק מדרבנן, שבאופן זה אם רוצה לכונוס אותה צריך לחזור ולקדש, וצריך את דעתה, והואיל ואינה רוצה

ושב הכהן: (א') אם יש קטטה ביניהם, לכו"ע אין להוציאה בעל כורחה, שיש לחוש שלא ישא כלל בת בנים.

(ב') ומאידך אם הוכח שהמניעה ממנה - יכול להוציאה בעל כורחה.

הרב צבי הירש: (פת"ש כט') אין לכפות, אלא בית דין ידברו על ליבה שתסכים לקבל הגט, כדי שבעלה יוכל לקיים פו"ר, ואם מונע ממנה או עונה או שאר וכסות, אם מספיקה בדוחק אין מוחים בידו, אך אם מונע ממנה שאר כסות ועונה, או מונע מזונות באופן שאינה יכולה להספיק לעצמה, הוי כפיה, ובכל אופן יש לתת חרם על תנאי, שאם אין כוונתו לשם שמים לקיים פו"ר, יחול עליו החרם.

מעיל צדקה: (פת"ש כט' א') ראוי לכופו כדי שיוציא אותה ויקיים המצוה, אך אין בידנו להעמיד הדת על תילה מפני בעלי זרוע, ולכן סומכים על מי שפסק שאין לכפות, ובכל אופן במדינות אלו לא טוב בעיני האומות אם ישא אחרת עליה או יגרשה בעל כורחה ולכן אין להאריך.

(ב') אך רשאי למנוע ממנה שאר כסות ועונה, ויאמר קים לי כהפוסקים שבמקום מצוה לא תיקן, ונראה לי שיכול לשעבד עצמו שאם יוליד מאחרת ויקיים המצוה, יגרש השניה ויחזיר הראשונה, ואין איסור להחזיר הראשונה אך יקפיד שלא יאמר שמוציא אותה משום חשש איילונית שאז אינו יכול להחזירה.

(ג') וגם אין איסור לגרש את השניה בעל כורחה, אם הודיע לה מתחילה שיוציא אותה אחר שיקיים המצוה, ובפרט אם השתעבד לראשונה שרק על דעת זה הסכימה לקבל גט, ויתנה כן עם השניה, אך אין להקל באופן זה רק במי שלא ילדה אשתו ורק אם יסכימו שני רבנים.

בית שמואל: (לה') אף אם נשא אשה האסורה לו על פי הוראת חכם, או שנשא אשה שניה או מי שאינה יולדת על פי הוראת חכם, כופים להוציא, ולא דמי למה שמקילים במים שאין להם סוף (סימן יז' סעיף ד') שאם נשאת על פי חכם, לא תצא, דהתם יש רוב למיתה.

אסור לנדותו

שבועות מא. ולרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי, דאמרו בדרבנן - לא נחתין לנכסיה, מאי עבדינן ליה? משמתין ליה, אמר ליה רבינא לרב אשי, האי "נקטיה בכובסיה, דנשבקיה לגלימיה" הוא? אלא מאי עבדינן ליה? אמר ליה וכו'.

מרדכי: רבינו תם עשה מעשה במי שנידו אותו עד שיגרש, וגירש, ורבינו תם ביטל הגט עד שיכתוב גט אחר בלא כפיה.

רמ"א: (ר"ת) כל מקום שאין כופים, אסור גם לנדות אותו.

ובכל מקום דאיכא פלוגתא אם כופין או לא, אף על גב דאין כופין לגרש, מכל מקום כופין אותו ליתן כתובה מיד, וכן הנדוניא דלנעלת ליה (מרדכי).

סעיף כב: צריך להטיל חרם על כל העומדים בשעת נתינת הגט, שלא להוציא לעז על הגט. ומזכירין ש"ת גזר בכנופיא עם תלמידיו על מי שמוציא לעז על הגט הניתן.

סעיף כג: אם נשבע הבעל ליתן גט, טוב שיתירו לו קודם, שלא יהא דומה לאונס, אך ערבון יתן, אם ירצה. הגה: ועיין לעיל סימן קל"ד סעיף ד'. ובגט מתכר אין צריך לשאול אם נשבע או נדר, מאחר לכריך לגרש מדינא, אך שואלין אותו אם מגרש ברצון, וכן שואלין לאשתו.

סעיף כד: מי שקבל עליו נזירות שמשון לגרש את אשתו, מותר לגרש, ואין בו משום מגרש באונס. וטוב לגרשה בשני גיטין, ויתנם לה אחרי זה.

"שדומה" לאונס, אך אינו אונס ממש הואיל והוא הביא האונס מרצונו.

זכרון יהודה: (ר"י בן הרא"ש הביאו הבית יוסף) נשבע לגרש בגט כשר אם ימשיך לשחוק בקוביא, ושיחק, כופים אותו לקיים שבועתו, שכל שכופים אדם לעשות מה שהוא חייב לעשות, אינו פוסל את הגט.

שו"ע: (ר' מיימון מנואר) אם הבעל נשבע שיתן גט, טוב להתיר לו השבועה שלא יראה כגט מעושה, אך אם נתן ערבון עד שיתן הגט, אין בזה חשש גט מעושה.

ביאור הגר"א: (ע"א) הרא"ש (נדרים פ"ג סי' ב') כתב שאם נשבע לגרש אשתו, חייב לגרשה, וכן כתבו עוד הרבה פוסקים, וס"ל שכל מה שעושה מעצמו, כגון שנשבע וצריך לקיים, אין בו משום אונס.

בית מאיר: (סימן קלד' סעיף ד' פת"ש ח') אם כפו אותו לקיים שבועתו, קרוב להיות גט מעושה.

גט מקושר: (שם) נעלם ממנו מה שכתב הבית יוסף בסימן קנד' שהגט כשר, וצריך עיון.

רמ"א: בגט מומר אין צריך לשאול אם נשבע וכו' שהרי בלאו הכי כופים אותו לתת הגט, ומכל מקום יש לשאול אותו ואותה אם מתגרשים מרצון.

סעיף כד: קיבל נזירות שמשון אם לא יגרש

גיטין מה: משנה. המוציא את אשתו וכו' משום נדר - לא יחזיר וכו' אמר רבי יוסי בר' יהודה, מעשה בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה, מפני תיקון העולם.

גיטין מו: מאי תנא דקתני מעשה? חסורי מיחסרא והכי קתני, במה דברים אמורים, כשנדרה היא, אבל נדר איהו (שיגרשנה) - יחזיר, ואמר רבי יוסי ברבי יהודה, מעשה נמי בצידן, באחד שאמר לאשתו קונם אם איני מגרשיך, וגרשה, והתירו לו חכמים שיחזירנה.

בית יוסף: בגמרא מוכח שאף אם נדר לגרשה, חלו הגירושין. **שו"ע:** (מהרלב"ח) קיבל עליו נזירות שמשון אם לא יגרש, אין בו חשש גט מעושה, ומכל מקום טוב לגרשה בשני גיטין ויתן לה אותם בזה אחר זה.

ט"ז: (יב"ד) דאין התרה לנזירות שמשון, ולכן יתן גט אחד בשביל הנדר, ואחר כך יתן גט גמור.

שיקדש אותה, ואי אפשר לכפותה להתקדש לו נגד רצונה, ומאידך עתה אינה יכולה להינשא לאחר, נמצא שרוצה לעגנה לא לדור ולא לגרש, ולכן כופין אותו לגרש.

(ב') ולפי זה הוא הדין אם יש ספק בשם האב, שמהתורה הגט ודאי כשר, כופים אותו לכתוב גט נוסף לצאת מהספק.

(ג') אבל אם הגט פסול מהתורה, הואיל ויכול לחיות איתה ללא קידושין אחרים, הוי כמגרש לכתחילה ואין לכפותו לגרש.

כשאין כופים מספק האם מחייבים כתובה

מרדכי בשם מהר"ם, רבינו ברוך: (הביאו הבית יוסף א') כל מקום שאמרו "יוציא ויתן כתובה" אף שאין כופים להוציא מספק, מכל מקום מחייבים אותו בעיקר כתובה ונדוניא.

(ב') אמנם לענין תוספת נחלקו הראשונים, שלרבינו תם אף תוספת מוציאים ממנו, אך לרבינו חננאל אין מוציאים, דלענין זה לא אמרינן תנאי כתובה ככתובה, ולהלכה אין להוציא הואיל והוא ספק.

דרכי משה: ואף הר"ן כתב כן, וכן כתב הרשב"א בתשובה.

רמ"א: (מרדכי) כל מקום שיש מחלוקת אם כופים, יכולים בית דין לחייב אותו כתובה מיד, וכל שאר נכסים שהכניסה לו.

ביאור הגר"א: (סט') חיוב הכתובה חל בשעה שחייב לגרש, ונהי דאין אנו יכולים לכפותו לגרש מספק, שלא יהיה גט מעושה, מכל מקום אפשר לכפותו על תשלום הכתובה.

סעיף כב: חרם על המוציא לעז על גט

שו"ע: (רא"ש) יש להטיל חרם על כל העומדים במעמד נתינת הגט שלא יוציאו לעז על הגט.

משפטי שמואל: (באר היטב לה') יזהיר אותה שלא תתייחד עמו, ולא תדור בשכונתו, ולא תתן מעות מידה לידו.

סדר הגט: נוהגים לקרוע הגט אחר הנתינה.

רמ"א: ויש להזכיר לנוכחים שר"ת החרים ביחד עם תלמידיו על מי שיוציא לעז על הגט.

סעיף כג: נשבע לתת גט

רבינו פרץ: אם נשבע לתת גט, יש להתיר לו תחילה השבועה, שלא יהיה דומה לאונס.

ריטב"א: אף לרבינו פרץ דוקא לכתחילה יש להתיר השבועה, אך אם לא עשו כן, כשר בדיעבד, שהרי כתב